

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยที่ได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้ คือ

1. การพัฒนาหลักสูตร
  - 1.1 ความหมายของหลักสูตร
  - 1.2 ความสำคัญของหลักสูตร
  - 1.3 องค์ประกอบของหลักสูตร
  - 1.4 ประเภทของหลักสูตร
  - 1.5 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร
2. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
3. การจัดหลักสูตรสถานศึกษา
  - 3.1 หลักสูตรสถานศึกษา
  - 3.2 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา
  - 3.3 การสร้างหลักสูตรสถานศึกษา
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 4.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

1. การพัฒนาหลักสูตร

1.1 ความหมายของหลักสูตร

“หลักสูตร” มีความหมายตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Curriculum” ซึ่งมาจากภาษาละตินว่า “Currere” มีความหมายว่า “The course to run” หมายถึง เส้นทางที่จะต้องวิ่งไป หรือเส้นทางที่จะต้องแข่งขัน หรือ “ลู่วิ่ง” (Track) (สุจิตรา จงอยู่สุข. 2542 : 13) ซึ่งความหมายของคำว่า “หลักสูตร” มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลายและมีความหมายแตกต่างกันออกไป บางความหมายมีลักษณะกว้างและครอบคลุม บางความหมายก็มีลักษณะแคบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และทัศนะของนักวิชาการตัวอย่างคำนิยามของนักวิชาการ ดังต่อไปนี้

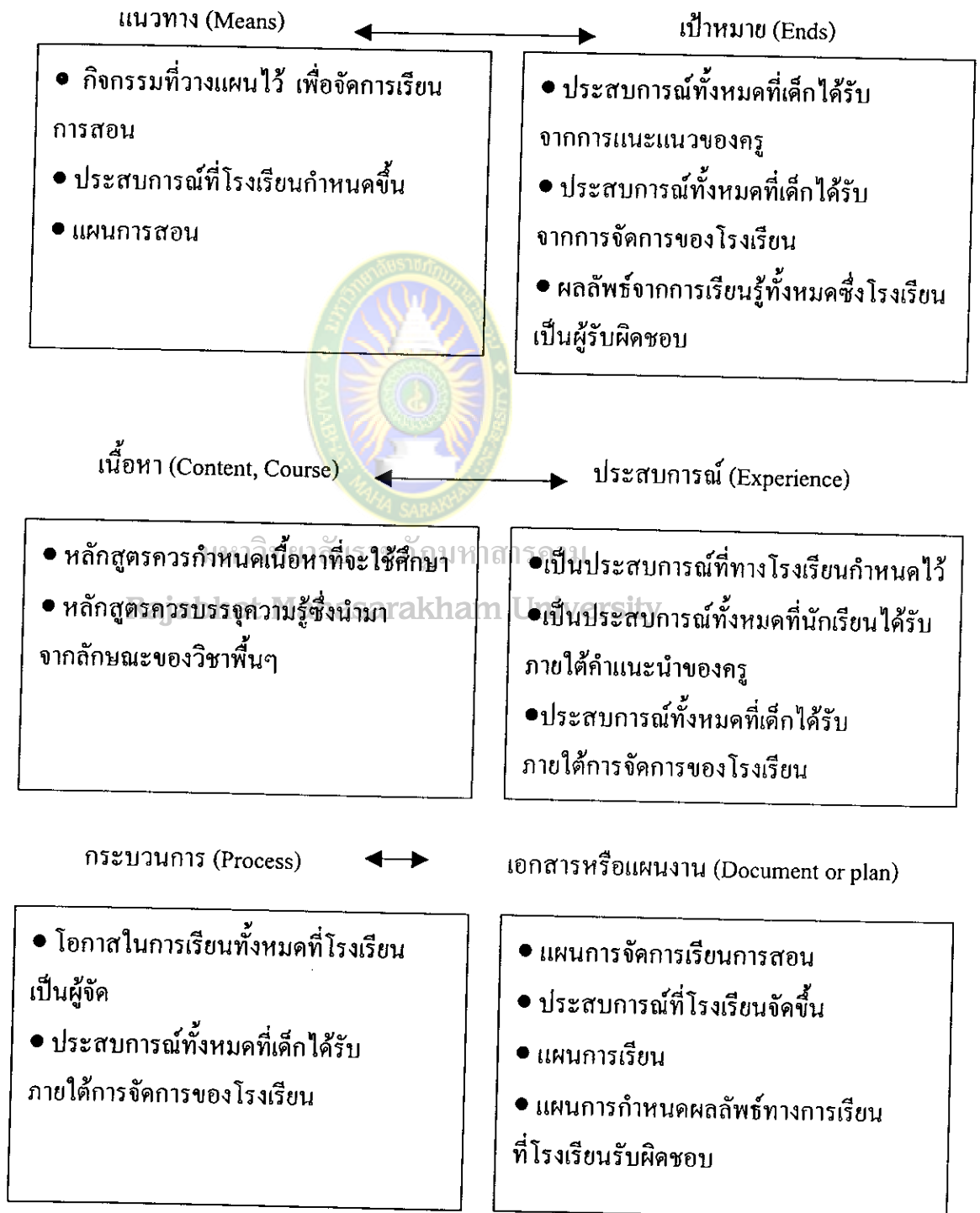
วิชัย ดิสสระ (2535 : 14) กล่าวว่า หลักสูตร คือ “ประมวลประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้เด็กได้เรียน เนื้อหาวิชา ทัศนคติ แบบพฤติกรรม กิจวัตร สิ่งแวดล้อม เมื่อประมวลเข้ากันแล้วก็จะประสบการณ์ที่ผ่านเข้าไปในการรับรู้ของเด็ก”

ธำรง บัวศรี (2542 : 7) กล่าวว่า “หลักสูตร คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้น เพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหากิจกรรมและมวลประสบการณ์ ในแต่ละโปรแกรม การศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่างๆ ตามจุดหมายที่กำหนดไว้”

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 25) ได้สรุปว่า หลักสูตรมีความหมายเป็น 3 ประการ ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นศาสตร์ที่มีทฤษฎี หลักการและการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามที่มุ่งหมายไว้
2. หลักสูตรเป็นระบบในการจัดการศึกษา โดยมีปัจจัยนำเข้า(Input) ได้แก่ ครู นักเรียน วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ กระบวนการ (Process) ได้แก่ การจัดกิจกรรม การเรียนการสอน ผลผลิต (Output) ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนความสำเร็จทางการศึกษา เป็นต้น
3. หลักสูตรเป็นแผนการจัดการเรียนการสอน ที่มุ่งจะอบรมฝึกฝนผู้เรียน ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

เฮนเซน (Hensen. 1995 : 8 อ้างจาก รุจิรี ภูสาระ 2545 : 4) ได้นำคำนิยามของหลักสูตรมาเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจน ดังแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 1 การจำแนกนิยามของหลักสูตร

จากความหมายของหลักสูตรพอสรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง แผนการจัด
มวลงประสบกการณัด้านต่าง ๆ ใ้กับผู้เรียน โดยมุ่งหวังใ้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการในทุก ๆ ด้าน
ใ้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายการศึกษาของชาติ

นักการศึกษาต่างก็ยอมรับคำนิยามซึ่งกล่าวถึงหลักสูตรในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง
ดังนี้

1. หลักสูตร คือ สิ่งที่สร้างขึ้นในลักษณะของรายวิชาซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาสาระ
ที่ใ้จัดเรียงลำดับความยากง่ายหรือเป็นขั้นตอนอย่างดีแล้ว
2. หลักสูตรประกอบด้วยประสบกการณัทางการเรียนซึ่งใ้วางแผนไว้เป็นการ
ล่วงหน้า เพื่อมุ่งหวังใ้เด็กใ้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ต้อการ
3. หลักสูตรเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นสำหรับใ้ประสบกการณัทางการศึกษาแก่เด็ก
ในโรงเรียน
4. หลักสูตรประกอบด้วยประสบกการณัทั้งหมดของผู้เรียน ซึ่งใ้กระทำใ้รับรู้
และใ้ตอบสนองต้อการเนะเนวทางของโรงเรียน

1.2 ความสำคัญของหลักสูตร

ราชภัฏมหาสารคาม
Rajabhat Mahasarakham University
ธำรง บัวศรี (2542 : 10) กล่าวว่ หลักสูตรเป็นเครื่องมือถ่ายทอดเจตนาธรรมณั
หรือเป้าประสบกการณัการศึกษาของชาติลงสู่การปฏิบัติ อาจกล่าวใ้ได้ว่า หลักสูตร คือ สิ่ง
นำเอาความมุ่งหมายและนโยบายการศึกษา ไปแปลงเป็นการกระทำขั้นพื้นฐานในโรงเรียน
หรือสถานศึกษา ถ้าจะกล่าวว่หลักสูตรคือหัวใจของการศึกษาก็คงไม่ผิด เพราะถ้าปราศจาก
หลักสูตรแล้วการศึกษาย่อมดำเนินไปไม่ได้ นอกจากนี้ยังมีความสำคัญต้อการเรียนการสอน
เพราะหลักสูตรเป็นสิ่งที่ชี้ใ้เห็นเนวทางในการจัดมวลงประสบกการณัแก่ผู้เรียน จึงมีความ
จำเป็นที่ต้อศึกษาหลักสูตรใ้เข้าใจอย่างถ่องแท้ พร้อมทั้งช่วยใ้ผู้เรียนมีความเข้าใจด้วย

เวนและไรอัน (Wynne & Ryan, 1993 : 135 อ้างจาก รุจิรุ ภู่อสาระ. 2545 : 5)
กล่าวว่ “สำหรับการศึกษาแล้ว หลักสูตรเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ที่สุด”

สุจิตรา งออยู่สุข (2542 : 16) สรุปว่ หลักสูตรมีความสำคัญดังนี้

1. หลักสูตรเป็นแผนปฏิบัติงานหรือเครื่องชี้เนวทางปฏิบัติงานของครู
เพราะหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
และการประเมินผลไว้เป็นเนวทาง
2. หลักสูตรเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอนอันเป็นส่วนรวมของประเทศ
เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาชาติ

3. หลักสูตรเป็นเอกสารของทางราชการ เป็นบัญญัติของรัฐบาล เพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฏิบัติตาม

4. หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาระดับต่างๆ และยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่งในการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาของรัฐให้แก่สถานศึกษาด้วย

5. หลักสูตรเป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษาที่จะอำนวยความสะดวกและควบคุมดูแล ติดตามผลให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาลด้วย

6. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางในการส่งเสริม ความเจริญงอกงามและพัฒนาการของเด็กตามจุดหมายของการศึกษา

7. หลักสูตรจะกำหนดรูปลักษณะและรูปร่างของสังคมในอนาคตได้ว่าจะเป็นไปได้ในรูปแบบใด

8. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤติที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม อันเป็นการพัฒนากำลังคนซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้ผลิตวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

9. หลักสูตรจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือของการพัฒนาคน ประเทศไทยจัดการศึกษาโดยมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย มีประสิทธิภาพทันต่อเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลง ย่อมได้กำลังคนที่มีประสิทธิภาพสูง

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 23-24) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรว่ามีความสำคัญ ดังนี้

1. หลักสูตรและการสอน ทำให้การศึกษาดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้
2. หลักสูตร ทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลตามเป้าหมาย
3. หลักสูตรเปรียบเหมือนแบบแปลนการจัดการเรียนการสอน

จากความสำคัญของหลักสูตรดังกล่าวพอสรุปได้ว่า หลักสูตรเป็นเครื่องชี้นำหรือนำทางในการพัฒนาผู้เรียน หากหลักสูตรมีความบกพร่องไม่เหมาะสมอันเนื่องมาจากการดำเนินการที่ผิดพลาดของรัฐหรือผู้จัดทำหลักสูตร ย่อมส่งผลกระทบต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างหลีกเลี่ยงมิได้หลักสูตรจึงเป็นเสมือนแผนยุทธศาสตร์ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จที่ต้องการเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของครูที่จะจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ทักษะ ความประพฤติ มีเจตคติที่ต่อวิชาชีพ นอกจากนี้หลักสูตรยังเป็นแนวทางชี้นำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักสูตรได้เข้าใจในกระบวนการใช้หลักสูตร ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษา จะได้เห็นแนวทางในการวางแผนบริหารจัดการหลักสูตรว่าจะจัดและบริหารหลักสูตรอย่างไร จึงจะเป็นไปตามจุดหมายของหลักสูตร จะจัดสิ่งอำนวยความสะดวกอะไรบ้างที่จะทำให้การสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ
2. ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร จะได้ทราบว่าควรจัดประสบการณ์อะไรจะสอนอย่างไร ทำไมจึงต้องสอนวิธีนั้น การสอนจะได้ผลอย่างไร รวมทั้งจะประเมินผลและวัดผลอย่างไร
3. นักเรียน จะได้ทราบว่าควรเรียนอะไร และคาดหวังผลจากการเรียนอย่างไรบ้าง
4. สถานประกอบการและสังคมจะได้ทราบว่า จะได้ผู้สำเร็จการศึกษาที่มีคุณลักษณะอย่างไร มีความรู้ความสามารถ มีคุณภาพตามที่ต้องการหรือไม่

1.3 องค์ประกอบของหลักสูตร

ธำรง บัวศรี (2542 : 8) สรุปว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญ 9 อย่าง คือ

1. เป้าประสงค์และนโยบายการศึกษา (Education Goals and Policies)
2. จุดหมายของหลักสูตร (Curriculum Aims)
3. รูปแบบและโครงสร้างของหลักสูตร (Types and Structures)
4. จุดประสงค์ของวิชา (Subject Objectives)
5. เนื้อหา (Content)
6. จุดประสงค์ของการเรียนรู้ (Instructional Objectives)
7. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน (Instructional Strategies)
8. การประเมินผล (Evaluation)
9. วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน (Curriculum Materials and Instructional Media)

สุจิตรา จงอยู่สุข (2542 : 17-18) กล่าวว่า หลักสูตรต้องประกอบด้วย องค์ประกอบพื้นฐานอย่างน้อย 4 ส่วน ดังนี้

1. จุดมุ่งหมาย(Objectives) เป็นการกำหนดทิศทางของการจัดการศึกษา การจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาไปในลักษณะที่พึงประสงค์ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมนั้นๆ การกำหนดจุดหมายของหลักสูตรจึงต้องคำนึงถึงข้อมูลด้านสังคมเพื่อแก้ปัญหา สนองความต้องการของสังคมและผู้เรียน รวมทั้งสอดคล้องสัมพันธ์กับนโยบายการจัดการศึกษาของชาติด้วย

2. เนื้อหาวิชา(Content) เป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้ในหลักสูตร มุ่งให้ผู้เรียน ได้มีประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อพัฒนาไปสู่จุดหมายหลักสูตร เนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตรต้องสมบูรณ์เพียงพอ ต้องรวมความรู้ ประสบการณ์ ค่านิยม แนวคิดและ ทักษะคติเข้าด้วยกันเพื่อให้ผู้เรียน ได้มีพัฒนาการทั้งด้านความรู้ ทักษะคติ และพฤติกรรมต่าง ๆ อันพึงประสงค์ของสังคมนั้นๆ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) เป็นการแปลงหลักสูตร ไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดหมาย ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมหลายลักษณะแต่ที่สำคัญที่สุด คือ กิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนั้นครูหรือผู้สอนจึงเป็นผู้ที่มีบทบาท ที่สำคัญในฐานะที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรจะเกิดสัมฤทธิ์ผลเพียงใด นั้นจึงขึ้นอยู่กับตัวครูเป็นสำคัญ ดังนั้นครูจึงต้องศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ เพื่อให้สามารถใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด

4. การประเมินผล(Evaluation) เป็นองค์ประกอบที่ชี้ให้เห็นว่า การนำหลักสูตร ไปใช้นั้นบรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่ เกิดสัมฤทธิ์ผลมากน้อยเพียงใด ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลนี้จะประ โยชน์และเป็นแนวทางไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรต่อไป

Rajabhat Mahasarakham University

ทาบ (Taba 1962 : 10 อ้างจาก ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ 2543 : 33) กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 4 อย่าง คือ

1. วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะ
2. เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสอนของแต่ละวิชา
3. กระบวนการเรียนการสอน
4. โครงการประเมินผลหลักสูตร

สังค์ อุทรานันท์ (2527 : 182-187) กล่าวว่า ส่วนประกอบที่สำคัญของหลักสูตร จะขาดเสียไม่ได้ คือ

1. จุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ เป็นส่วนประกอบที่มีความสำคัญ อย่างยิ่งของหลักสูตรเนื่องจากเป็นเครื่องชี้ให้เห็น ถึงเป้าหมายและเจตนารมณ์ของหลักสูตร ว่าต้องการให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเช่นใด โดยทั่วไปจะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 จุดมุ่งหมายทั่วไป จะกล่าวไว้กว้างๆ เป็นลักษณะที่ค่อนข้างจะเป็นลักษณะ ของปรัชญาเน้นที่ค่านิยมมากกว่าเน้นด้านจิตวิทยาหรือการเรียนการสอน

1.2 จุดมุ่งหมายเฉพาะ เป็นจุดหมายที่เน้นการประยุกต์ใช้มากกว่าที่จะกล่าวไว้กว้างๆในเชิงปรัชญา

2. เนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้

เป็นส่วนประกอบที่จำเป็นรองไปจากจุดหมายของหลักสูตรเนื่องจากเป็นสื่อกลางในการนำพาผู้เรียนไปสู่จุดหมายของหลักสูตร เนื้อหาสาระที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดหมายของหลักสูตรแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

2.1 ข้อเท็จจริงและความรู้ธรรมดา (Factual Information and Verbal Knowledge)

2.2 ความคิดรวบยอดและหลักการ (Concepts and Principles)

2.3 การแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์ (Problem Solving and Creativity)

2.4 ทักษะทางกาย (Motor Skills)

2.5 เจตคติและค่านิยม (Attitude and Values)

3. การประเมินผล

เป็นการเสนอแนวทางในการดำเนินการวัดและประเมินผลที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับหลักสูตรนั้นๆหากไม่กำหนดวิธีการประเมินผลที่จะใช้กับหลักสูตรนั้นๆไว้ด้วย อาจทำให้การใช้หลักสูตรไม่ได้ผล เพราะขาดเครื่องมือในการควบคุมการใช้หลักสูตร และอาจทำให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรไม่รู้วิธีการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตร อาจทำให้หลักสูตรเกิดความล้มเหลวได้

จากองค์ประกอบของหลักสูตรดังกล่าวพอสรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญมีอยู่อย่างน้อย 4 ประการ คือ

1. จุดหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหาและประสบการณ์
3. การจัดกระบวนการเรียนการสอน
4. การประเมินผล

1.4 ประเภทของหลักสูตร

พัฒนา เหล่าวิศาลสุวรรณ (2534 : 13) สรุปว่า การสร้างหลักสูตรต้องอาศัยข้อมูลหลายด้านและบุคลากรหลายฝ่าย ทำให้หลักสูตรมีความแตกต่างกันตามปรัชญา ความเชื่อ และข้อมูลพื้นฐานที่นำมาสร้างหลักสูตร การที่จะพิจารณาว่าหลักสูตรนั้นๆเป็นหลักสูตรแบบใดจะพิจารณาได้จากการเปรียบเทียบประเด็นใดประเด็นหนึ่งหรือหลายประเด็นจากข้อต่อไปนี้

1. ปรัชญาการศึกษา
2. ความมุ่งหมาย
3. เกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาวิชา
4. เกณฑ์การลำดับเนื้อหาวิชาและประสบการณ์การเรียนรู้
5. วิธีการสอนและวิธีการเรียน
6. วิธีการประเมินผลการเรียน

วิชย คีตสระ (2533 : 16) สรุปว่า หลักสูตรมี 7 ประเภทดังนี้

1. หลักสูตรเนื้อหาวิชา (Subject Matter Curriculum)
2. หลักสูตรหมวดวิชา (Fusion or Fused Curriculum)
3. หลักสูตรสัมพันธ์ (Correlated Curriculum)
4. หลักสูตรสหสัมพันธ์ (Broad Fields Curriculum)
5. หลักสูตรแกนกลาง (Core Curriculum)
6. หลักสูตรประสบการณ์ (Experience Curriculum)
7. หลักสูตรบูรณาการ (Integrated Curriculum)

รุจิรี ภู่อาระ (2545 : 10) สรุปว่าหลักสูตรมีหลายประเภทแต่ละประเภทต่างก็มี แนวความคิด จุดมุ่งหมาย โครงสร้างแตกต่างกันออกไป ซึ่งจำแนกกว้างๆได้ ดังนี้

1. หลักสูตรแบบเน้นเนื้อหาวิชา (Subject Matter Curriculum)
2. หลักสูตรแบบหมวดวิชา (Broad fields Curriculum)
3. หลักสูตรที่ยึดกระบวนการทางสังคมและการดำรงชีวิต (Social Process and Life Function)
4. หลักสูตรแบบแกนกลาง (The Core Curriculum)
5. หลักสูตรที่ยึดกิจกรรมและประสบการณ์ (The Activity and Experience Curriculum)
6. หลักสูตรแบบบูรณาการ (Integrated Curriculum)
7. หลักสูตรแบบสหสัมพันธ์ (Correlated Curriculum)
8. หลักสูตรแบบเอกัตบุคคล (Individualized Curriculum)
9. หลักสูตรแบบส่วนบุคคล (Personalized Curriculum)

จากการจัดแบ่งประเภทของหลักสูตรดังกล่าวมาแล้ว พอสรุปประเภทของหลักสูตรได้ดังนี้

1. หลักสูตรรายวิชา (The Subject Matter Curriculum)
2. หลักสูตรแบบสหสัมพันธ์ (The Correlated Curriculum)
3. หลักสูตรแบบหมวดวิชา (The Broad fields Curriculum)
4. หลักสูตรแบบกิจกรรมและประสบการณ์ (The Activity and Experience Curriculum)
5. หลักสูตรแบบแกน (The Core Curriculum)
6. หลักสูตรแบบเอกัตภาพ (The Individual Curriculum)
7. หลักสูตรแบบบูรณาการ (The Integrated Curriculum)
8. หลักสูตรแบบสมรรถฐาน (The Competencies – Based Curriculum)

ลักษณะสำคัญของหลักสูตรประเภทต่างๆ

1) หลักสูตรรายวิชาหรือหลักสูตรเนื้อหาวิชา (Subject Matter Curriculum)

หลักสูตรรายวิชาเป็นรูปแบบการจัดหลักสูตรที่เก่าแก่ที่สุด เป็นหลักสูตรที่เน้นทางด้านพุทธิพิสัย(Cognitive Domain)มากที่สุด ดังนั้นเนื้อหาของหลักสูตรจึงประกอบด้วยรายวิชาด้านต่างๆอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง สอดคล้องกับวิธีการสอนแบบบรรยาย ยึดหลักปรัชญาแบบสารัตถนิยม (Essentialism) และสัจวิทยานิยม (Perennialism) ลักษณะของหลักสูตรรายวิชามีดังนี้

1. หลักสูตรจะประกอบด้วยเนื้อหาสาระสำคัญได้แก่ ความคิดรวบยอด ทักษะ กฏและหลักเกณฑ์ต่างๆ ซึ่งจะใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาเนื้อหาวิชาแต่ละวิชาต่อไป
2. เป็นหลักสูตรที่เน้นเนื้อหาความรู้ ไม่ได้เน้นที่ผู้เรียน ผู้สร้างหลักสูตร จึงได้สร้างหลักสูตรโดยคำนึงถึงความรู้และสาระเป็นหลัก
3. หลักสูตรแบบนี้จัดขึ้นตามความต้องการของผู้ใหญ่มากกว่าที่จะคำนึงถึงความต้องการและความสนใจของเด็ก ความรู้เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด คุณค่าของหลักสูตรอยู่ที่การเรียนเนื้อหา ถ้าเด็กเรียนได้ สอบผ่าน ก็ถือว่าใช้ได้ ถ้าเรียนไม่ได้ สอบไม่ผ่าน ก็เรียนซ้ำสอบซ้ำจนกว่าจะผ่าน
4. เป็นหลักสูตรที่เน้นผลการเรียน เด็กทุกคนต้องเน้นผลการเรียนที่เหมือนกัน และจะต้องมีความรู้ สอบผ่านข้อสอบอย่างเดียวกันจากเนื้อหาสาระอย่างเดียวกัน ไม่มีการจัดเนื้อหาสาระที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
5. หลักสูตรจะเปลี่ยนแปลงก็ต่อเมื่อเนื้อหาวิชาเปลี่ยนแปลงไป ไม่ใช่เปลี่ยนแปลงเนื่องจากความต้องการหรือความผันแปรของสังคม

6. หลักสูตรประเภทนี้ไม่ถือว่าจิตวิทยาในการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญ เนื้อหาวิชาเป็นเครื่องกำหนดวิธีสอน การสอนจึงเน้นในด้านที่ให้ครูบรรยาย นักเรียนท่องจำเน้นเรื่อง การสอบใหญ่ สอบย่อย นักเรียนจึงไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน การแสดงความคิดเห็นหรือความคิดริเริ่มใดๆ ทั้งสิ้น

7. การจัดเนื้อหาวิชา จัดเรียงตามลำดับอย่างมีระบบ เรียงลำดับตามเรื่อง หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ไม่จัดเนื้อหาให้ตรงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน

2) หลักสูตรแบบสหสัมพันธ์ (Correlated Curriculum)

เป็นหลักสูตรที่มีความสัมพันธ์กันในหมวดวิชาหรือรายวิชา ซึ่งได้พัฒนาขึ้น เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของหลักสูตรแบบเนื้อหาวิชา โดยนำเอารายวิชาที่เห็นว่าน่าจะมี ความสัมพันธ์กันมาสอนไปพร้อมๆ กัน ซึ่งจะทำให้วิชาแต่ละวิชาและหมวดวิชาแต่ละหมวด มีความสอดคล้องเชื่อมโยงต่อเนื่องกัน โดยไม่ขาดตอนเช่น ระหว่างวิชาวรรณคดีกับวิชา ประวัติศาสตร์เป็นต้น ซึ่งหลักสูตรประเภทนี้จะพยายามกำหนดเนื้อหาวิชาในวิชาใดวิชาหนึ่ง แล้วนำเนื้อหาสาระวิชาอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กันมารวมเข้าไว้ด้วยกัน ครูผู้สอนวางแผนร่วมกัน ในการจัดประสบการณ์อันจะก่อประโยชน์และเกิดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนให้ได้มากที่สุด ซึ่งมีวิธีการที่จะทำให้หมวดวิชาแต่ละวิชาสัมพันธ์กัน ดังนี้

1. การจัดให้มีการสัมพันธ์ระหว่างวิชาในระดับที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนมากนัก เช่น ครูที่สอนวรรณคดีก็อาจให้นักเรียนวาดภาพประกอบ เป็นการแสดงออกซึ่งจินตนาการ ของนักเรียนหรือนักเรียนอาจร่วมกันร้องเพลง เล่นละคร เป็นต้น กระบวนการเรียนการสอน เช่นนี้ คือการสอนวิชาภาษาไทยให้สัมพันธ์กับวิชาศิลปะ เป็นต้น

2. หมวดวิชาสังคมศึกษาและหมวดวิชาวิทยาศาสตร์ มีเนื้อหาวิชาบางอย่าง ซับซ้อนหรือใกล้เคียงกัน เช่น ในเรื่องของสุริยจักรวาล ครูทั้งสองหมวดมีการวางแผน การสอนร่วมกันก็จะทำให้วิชาทั้งสองมีความสัมพันธ์กันมากขึ้นและในความรู้สึของผู้เรียนก็ จะสนุกสนานและเรียนเพียงครั้งเดียวครอบคลุมเนื้อหาทั้งสองวิชา ไม่เกิดการซ้ำซากจำเจ

3. ถ้าปัญหาเกิดขึ้นเหมือนกรณีที่สอง ครูทั้งสองหมวดวิชาอาจวางแผน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกัน ดำเนินการสอนร่วมกันและใช้เวลาการสอน เป็นช่วงระยะเวลาหลายๆ คาบติดต่อกันได้

4. การกำหนดหัวข้อเรื่องหรือปัญหาต่างๆ มักจะอาศัยความเกี่ยวพัน ของหมวดวิชาหรือหลายๆ สาขาวิชา พิจารณาร่วมกัน กิจกรรมการเรียนการสอนก็จำเป็น

ต้องอาศัยวิธีการหลายๆอย่างเช่น ในเรื่องปัญหาที่เกี่ยวกับสภาวะแวดล้อม ปัญหาการวางแผน ครอบครัวดึงเอาศัพทมูลวิทยาทั้งทางวิทยาศาสตร์ สังคมศึกษาและภาษาศาสตร์ร่วมกัน เป็นต้น

3) หลักสูตรแบบหมวดวิชา (Broad field Curriculum)

เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาจากหลักสูตรรายวิชาและหลักสูตรสหสัมพันธ์ แต่หลักสูตรประเภทนี้จะยึดหลักการสัมพันธ์ของเนื้อหาและจุดมุ่งหมายรวมเป็นหมวดวิชา ใหญ่หรือพยายามสัมพันธ์วิชาต่างๆ ให้ได้หลายๆ วิชา แล้วจัดเป็นหมวดหมู่ เช่น หมวดวิชา สังคมศึกษาจะรวมเอาวิชาหน้าที่พลเมือง ศิลปกรรม ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประชากรศึกษา เป็นต้น ไว้เป็นหมวดเดียวกัน การสอนจะเน้นการผสมผสานเนื้อหาวิชาเข้าด้วยกัน วิธีการสอนจะเป็นการสอนแบบหน่วย หรือการสอนแบบบูรณาการและมีเอกสารประกอบการเรียนที่สอดคล้องกันเพื่อให้เกิดผลดี

สมิทธ คุณานุกร (2518 : 120-121) ได้ชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรที่พัฒนามาจาก หลักสูตรเนื้อหาวิชาซึ่งมีหลักสูตรหมวดวิชา หลักสูตรสัมพันธ์และหลักสูตรสหสัมพันธ์ ยังคงนิยมใช้กันอยู่ เพราะมีการผสมผสานความรู้มากกว่า

4) หลักสูตรแบบกิจกรรมและประสบการณ์ (The Activity and Experience Curriculum)

เป็นหลักสูตรที่พัฒนาเนื่องจากความเชื่อว่าผู้เรียนควรเป็นจุดศูนย์กลางของการเรียนการสอน การยึดครูเป็นศูนย์กลางเกินไปทำให้สกัดกั้นความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน ซึ่งจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) กล่าวว่า ประสบการณ์ต่างๆ ที่ผู้เรียนได้รับจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องใช้วิธีให้เรียน โดยการกระทำ (Learning by doing) และการจัดการเรียนการสอนหรือจัดประสบการณ์ใดๆ ต้องจัดเพื่อสนองความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเจริญงอกงามในทุกๆ ด้านและ สอดคล้องกับความเป็นจริงในการดำเนินชีวิต หลักสูตรแบบนี้ผู้เรียนจึงต้องมีบทบาทและ ส่วนร่วมในการเลือกกิจกรรมการเรียนการสอน ที่อยู่บนรากฐานของความถนัดและ ความสนใจของผู้เรียน ดังนั้นครูจึงต้องเป็นนักวางแผน นักจิตวิทยา นักแนะแนว และนักพัฒนาการ

5) หลักสูตรแบบแกน (The Core Curriculum)

หลักสูตรนี้มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะและเจตคติ เพื่อนำไปพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น จัดให้สนองตอบระหว่างผู้สอนและผู้เรียนไปพร้อมๆ กัน โดยแบ่งโครงสร้างหลักสูตรเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ผู้จัดเห็นว่ามีความสำคัญสำหรับทุกคน

ต้องรู้ก็บังคับให้ทุกคนเรียนเป็นส่วนที่เรียกว่า “แกน” เป็นความต้องการของผู้จัดและอีก ส่วนหนึ่งจัดให้ตามความต้องการ และความสนใจของผู้เรียนเป็นหลัก ให้สามารถ ที่จะเลือกได้ตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งในการจัดรายวิชา “แกน” จะเลือกรายวิชาใดวิชาหนึ่งหรือกลุ่มวิชาใดกลุ่มวิชาหนึ่งเป็น “แกน” ของวิชาต่างๆ ซึ่งมักจะเน้นตามความต้องการของสังคมและการแก้ปัญหาของผู้เรียนตัวอย่างหลักสูตรแกน เช่น หลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิตของสถาบันราชภัฏ จะมีวิชาชีพครูและวิชาพื้นฐานต่างๆ เป็นวิชา “แกน” มีวิชาเอกและวิชาโทเป็นวิชาเลือกที่ผู้เรียนเลือกเรียนได้ตามความถนัดและ ความสนใจของผู้เรียนเอง ลักษณะที่สำคัญของหลักสูตรแกนมีดังนี้

1. มีสัดส่วนของวิชาตามความต้องการของผู้เรียนครบทุกคน
2. มีวิชาร่วมที่ทุกคนต้องเรียนรู้เหมือนกัน
3. เนื้อหาวิชาแกน เป็นลักษณะการแก้ไขปัญหาโครงการนำรายวิชาต่างๆ ที่เป็นส่วนประกอบของรายวิชาแกนมาใช้

4. มีการแนะแนวให้ผู้เรียน
5. ครูและผู้เรียนต้องวางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน

6) หลักสูตรแบบเอกัตบุคคล (Individualized Curriculum)

เป็นหลักสูตรที่ยึดหลักปรัชญาสภาวะนิยม (Existentialism) จัดขึ้นเพื่อสนอง ความต้องการและความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน โดยยึดถือความนัดความสนใจและ ความมุ่งหมายของแต่ละคนเป็นหลัก บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าผู้เรียนจะเรียนได้ดี ถ้าหากว่า สิ่งที่เขาจะเรียนนั้นเป็นความต้องการและความสนใจของเขาเอง ผู้สอนต้องศึกษาผู้เรียนก่อน จึงจัดหลักสูตร เมื่อสอนตามหลักสูตรแล้วก็ต้องติดตามผลเพื่อปรับปรุงหลักสูตรอยู่ตลอดเวลา ถ้าหากผู้เรียนมีหลายคนผู้สอนจะต้องรับภาระอย่างหนักหน่วงและเสียสละอย่างสูง มากแต่ผู้เรียนมักจะประสบผลสำเร็จ เช่น หลักสูตรของโรงเรียนซัมเมอร์ ฮิลล์ (Summer Hill) ในอังกฤษและโรงเรียนฝึกฝนอาชีพทั่วไป เป็นต้น ข้อจำกัดของหลักสูตรแบบนี้ก็คือ ต้อง เป็นหลักสูตรระยะสั้นๆ จึงจะได้ผลและสามารถนำไปปฏิบัติได้

7) หลักสูตรบูรณาการ (Integrated Curriculum)

เป็นหลักสูตรที่นำเอาประสบการณ์การเรียนรู้ต่างๆ หลายสาขาหรือหลายกลุ่ม วิชามาจัดเป็นกลุ่มหรือหมวดหมู่บูรณาการเนื้อหาเข้าด้วยกัน ดังนั้นภายในโครงสร้างของ หลักสูตรจึงประกอบด้วยกลุ่มวิชาหรือรายวิชาหลายกลุ่มหรือหลายวิชาเข้าด้วยกัน มีความ

สัมพันธ์ระหว่างรายวิชาสูง ผู้เรียนได้รับประสบการณ์อย่างต่อเนื่องและมีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิตหลักสูตร ไม่มุ่งเน้นที่เนื้อหาวิชาเป็นหลัก แต่มุ่งเน้นที่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นหลักสำคัญ การสร้างหลักสูตรและเอกสารหลักสูตรเป็นไปอย่างยุ่งยากเพราะต้องอาศัยนักวิชาการแต่ละสาขาร่วมกันดำเนินการอย่างรัดกุม ผู้สอนต้องเตรียมการใช้หลักสูตรอย่างดี มีความรู้ความเข้าใจในหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง การนำหลักสูตรไปใช้และเอกสารหลักสูตรอย่างถ่องแท้ต้องเสียเวลาเตรียมการสอน ผลิตสื่อ วางแผนกิจกรรมไว้ล่วงหน้าอีกด้วย และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ การที่หลักสูตรมุ่งเน้นที่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้เรียน ไม่เน้นเนื้อหาวิชา ทำให้ผู้ปกครองอาจไม่พอใจการดำเนินการของโรงเรียนได้ เพราะค่านิยมของผู้ปกครอง คือต้องการให้บุตรหลานเรียนหนังสือให้มีความรู้ความสามารถในด้านเนื้อหาวิชา เพื่อเรียนต่อและเพื่อใช้การศึกษาเล่าเรียนของบุตรหลานเป็นเครื่องมือในการยกฐานะของครอบครัวให้สูงขึ้น เป็นเป้าหมายสูงสุด ส่วนอย่างอื่นเป็นเป้าหมายระดับรองลงไป

8) หลักสูตรแบบสมรรถฐาน (The Competencies – Based Curriculum)

เป็นหลักสูตรที่คล้ายคลึงกับหลักสูตรแบบกิจกรรมและประสบการณ์ คือ มุ่งให้ผู้เรียนเรียน โดยการกระทำ และมุ่งให้ผู้สอนกับผู้เรียนได้วางแผนการสร้างเสริมประสบการณ์ร่วมกัน โดยยึดสมรรถภาพที่ต้องการหรือการปฏิบัติเป็นหลัก ไม่ได้ยึดความต้องการหรือความสนใจของผู้เรียนเป็นหลัก ดังนั้นจึงต้องกำหนดความสามารถในการปฏิบัติที่ต้องการไว้เป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมหรือจุดประสงค์ปลายทาง มีการตรวจสอบการปฏิบัติหรือสมรรถภาพของผู้เรียนก่อนที่จะผ่านไปเรียนจุดประสงค์ถัดไป การตรวจสอบหรือการประเมินผลการเรียนของผู้เรียนต้องกระทำอย่างเอาใจใส่ กวดขันจริงจัง และสม่ำเสมอตามแผน ไม่เช่นนั้นการใช้หลักสูตรอาจล้มเหลวได้ การสร้างหลักสูตรแบบสมรรถฐาน มีวิธีดำเนินการดังนี้

1. วิเคราะห์สมรรถภาพที่พึงประสงค์ของผลผลิตว่ามีอะไรบ้าง
2. วิเคราะห์ว่าควรกำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนเนื้อหาวิชาอะไรบ้าง จึงจะทำให้ผู้เรียนเกิดสมรรถภาพที่พึงประสงค์
3. จัดหลักสูตรออกเป็นรายวิชา ระบุความสำคัญของรายวิชาที่สอน พร้อมทั้งกำหนดสมรรถภาพขั้นต่ำทั้งด้านปริมาณและคุณภาพอย่างชัดเจน (รายวิชาต่างๆ บางที่อาจเรียกว่า “ฐาน”)

1.5 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

1.5.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร “การพัฒนา” หรือคำในภาษาอังกฤษว่า “Development” มีความหมายที่เด่นชัดอยู่ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก หมายถึง การทำให้ดีขึ้น หรือทำให้สมบูรณ์ขึ้นและอีกลักษณะหนึ่ง หมายถึง ทำให้เกิดขึ้น โดยเหตุนี้ความหมายของคำว่า “การพัฒนาหลักสูตร” (Curriculum Development) จึงมีความหมายใน 2 ลักษณะเช่นเดียวกัน คือ ความหมายแรกหมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือสมบูรณ์ยิ่งขึ้น อีกความหมายหนึ่งคือเป็นการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย

นอกจากนี้ยังมีคำศัพท์ที่มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “การพัฒนาหลักสูตร” อีกหลายคำ ซึ่ง สงัด อุทรานันท์ (2527 : 31-33) ได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development) หมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย รวมถึงการผลิตเอกสารต่างๆ สำหรับผู้เรียนด้วย

2. การออกแบบหลักสูตร (Curriculum Design) มีความหมายเป็น 2 นัย คือ กระบวนการในการเลือกองค์ประกอบต่างๆ และเทคนิควิธีต่างๆ ในการจัดทำหลักสูตร และหมายถึงลักษณะของการจัดเนื้อหาสาระและมวลประสบการณ์ในหลักสูตร

3. การจัดหลักสูตร (Curriculum Organization) มีความหมายคล้ายคลึงกับการออกแบบหลักสูตร คือ หมายถึงการดำเนินการจัดทำหลักสูตรและการจัดเนื้อหาสาระและมวลประสบการณ์ในหลักสูตร

4. การร่างหลักสูตร (Curriculum Planning) หมายถึง การดำเนินการจัดทำหลักสูตรรวมทั้งกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำหลักสูตรเท่านั้น ไม่รวมถึงการผลิตเอกสารสำหรับผู้เรียนด้วย

5. การทำหลักสูตร (Curriculum Making) หมายถึง การทำงานให้ได้มาซึ่งหลักสูตรอันเป็นผลผลิตที่สำคัญที่สุดของการทำงาน

6. การสร้างหลักสูตร (Curriculum Construction) ในความหมายเดิม หมายถึง การสร้างรายวิชา (Course of Studies) ซึ่งมีความหมายค่อนข้างแคบ แต่ในความหมายใหม่ หมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลร่วมมือกันสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยมีการกำหนดองค์ประกอบต่างๆ คือ จุดหมาย โครงสร้าง เนื้อหา วิธีการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม

การวัดผล ฯลฯ ขึ้นมาจากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่อาจมีผลต่อการจัดการศึกษาหลาย ๆ ด้าน ร่วมกันของบุคคลหลายๆ ฝ่าย เช่น ผู้บริหารการศึกษา ครู ศึกษานิเทศก์ ผู้เชี่ยวชาญ ทางวิชาการ ผู้เรียน ผู้ปกครอง ตลอดจนผู้มีอำนาจสั่งการ

7. การจัดการหลักสูตร (Curriculum Management) หมายถึง การบริหารงาน เกี่ยวกับหลักสูตร เพื่อให้การใช้หลักสูตรเป็นไปในทิศทางที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ

8. การปรับปรุงหลักสูตร (Curriculum Improvement) หมายถึง การดำเนินการ จัดทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น แต่จะแตกต่างกับการพัฒนาหลักสูตร ที่การปรับปรุงหลักสูตรจะพุ่งเป้าหมายของหลักสูตรมากกว่ากระบวนการจัดทำหลักสูตร โดยตรง

9. การแก้ไขปรับปรุงหลักสูตร (Curriculum Revision) หมายถึง การแก้ไข เปลี่ยนแปลงรายวิชาซึ่งเป็นการแก้ไขเพียงบางส่วนของหลักสูตร ไม่ได้แก้ไขเปลี่ยนแปลง ทั้งระบบ

10. การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร (Curriculum Change) หมายถึง การแก้ไข หลักสูตรเดิมให้มีสภาพที่แตกต่างจากหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้ว ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างส่วนใหญ่ทั้งระบบ และเน้นการเปลี่ยนแปลงทั้งเป้าหมายและกระบวนการ ไปพร้อมๆ กัน

บรรพต สุวรรณประเสริฐ (2544 : 15) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า หมายถึง การปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย และรวมถึงการผลิตเอกสารต่างๆ สำหรับผู้เรียนด้วย

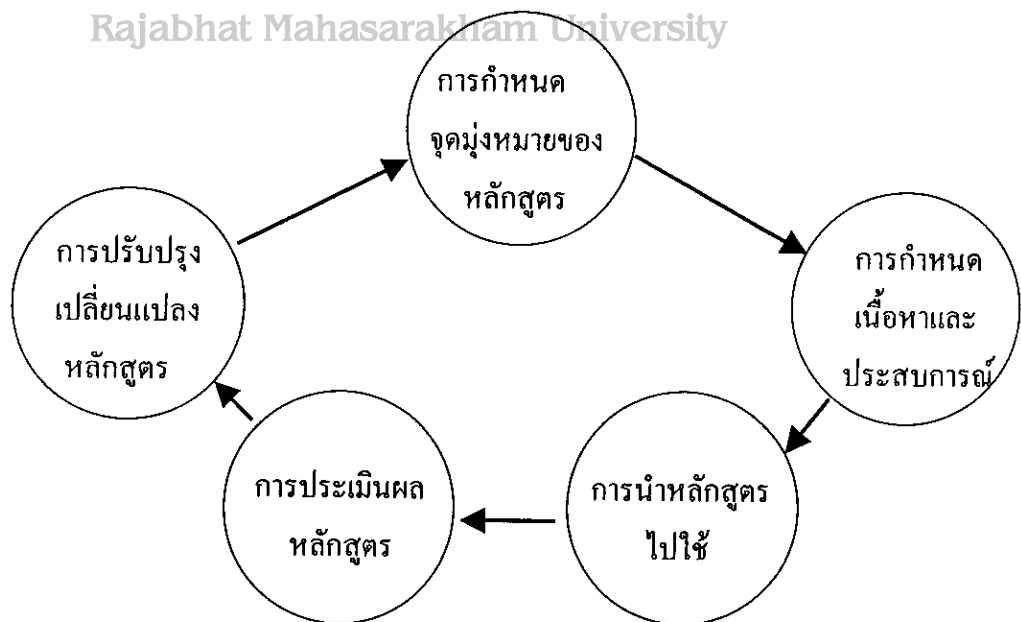
กาญจนา คุณารักษ์ (2535 : 291) สรุปว่าการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการ วางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกประเภท เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตาม ความมุ่งหมายและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ และยังคงวางแผนประเมินผลเพื่อให้ทราบชัดเจน ว่าพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงตัวผู้เรียนนั้น ได้บรรลุตามความมุ่งหมายและจุดประสงค์จริง หรือไม่เพื่อผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องจะได้รับความรู้และคิดหาทางพัฒนาปรับปรุงในโอกาสต่อไป หลักสูตรที่ดีและเหมาะสมจะต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอๆ เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองของประเทศตลอดจนความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ และเทคโนโลยีต่างๆ

สุจิตรา จงอยู่สุข (2542 : 62) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร มีความหมาย 2 ลักษณะ คือ

1. การปรับปรุงหลักสูตร หมายถึง การนำเอาหลักสูตรที่กำลังใช้อยู่มาปรับปรุง ยังคงรูปเดิมไม่เปลี่ยนแปลง เพียงแต่แก้ไขปรับปรุงส่วนย่อยบางส่วนเพื่อให้ชัดเจน ในการปฏิบัติยิ่งขึ้น

2. การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร หมายถึง การดำเนินการจัดสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ ซึ่งจะแตกต่างจากหลักสูตรเดิมที่เคยใช้อยู่ทั้งระบบ เป็นการเปลี่ยนรูปแบบโครงสร้างและวิธีการต่างๆ ตลอดจนเป้าหมายและกระบวนการสร้างหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร ในลักษณะนี้มีคำที่ใช้เรียกต่างกันอย่างอื่น เช่น การยกร่างหลักสูตร (Curriculum Planning) การจัดทำหลักสูตร (Curriculum Organization) การสร้างหลักสูตร (Curriculum Construction) การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร เป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลายด้าน ทั้งทางด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาวิชาและประสบการณ์ การนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งเป็นผลมาจากการใช้หลักสูตรนั้นมานานพอควร มีการประเมินหลักสูตรและเห็นว่าไม่สนองความต้องการของสังคมและไม่เหมาะสมกับสภาพความเปลี่ยนแปลง ดังนั้นหลักสูตรจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงเป็นวัฏจักร จัดเป็นแผนภูมิได้ ดังนี้ราชภัฏมหาสารคาม

แผนภูมิที่ 2 วัฏจักรการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร (สุจิตรา จงอยู่สุข, 2542 : 63)

จากการวิเคราะห์แนวความคิดที่กล่าวมาแล้วพอสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร มีความหมายครอบคลุมถึงการสร้างหลักสูตร การวางแผนหลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตร จึงเป็นการปรับปรุงคุณภาพของหลักสูตรให้ดีขึ้นทั้งระบบ ตั้งแต่จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหาสาระ วิธีการจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน การวัดผล และประเมินผล ตลอดจนผลการเรียนของผู้เรียนด้วย ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรจะต้องมี ขั้นตอนมีกระบวนการจึงต้องอาศัยบุคคลหลายฝ่ายร่วมมือกันดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบและมีความต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ด้านต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลง

นักทฤษฎีหลักสูตรหลายท่าน ได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตร เช่น ไทเลอร์ (อ้างจาก วิชัย คิสสระ 2533 : 36) ได้เสนอคำถาม 4 ข้อ เป็นแนวทางชี้แนะ กระบวนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้คือ

1. ความมุ่งหมายทางการศึกษาอะไรที่โรงเรียนตั้งใจจะให้เกิดกับผู้เรียน
2. ประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรที่โรงเรียนตั้งใจจะให้เกิดกับผู้เรียน
3. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไรจึงจะมีประสิทธิภาพ
4. จะตกลงใจอย่างไรจึงจะทราบว่าสิ่งที่เราคาดหวังหรือมุ่งหมายไว้ได้เกิดแก่ผู้เรียน

แล้ว

1.5.2 หลักการวางแผนพัฒนาหลักสูตร

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Salor and Alexander.1966 : 7 อ้างจาก วิชัย คิสสระ. 2533 : 40) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า กระบวนการวางแผนพัฒนาหลักสูตรนั้น ต้องประกอบด้วย สิ่งต่างๆ ดังนี้

1) หลักสูตรต้องคำนึงถึงสิ่งต่างๆเหล่านี้

ก) ตัวผู้เรียน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและสังคมมองเห็นว่านักเรียนคืออะไรมีส่วนเกี่ยวข้องกับสังคมอย่างไรบ้าง สังคมต้องการอะไรจากนักเรียนและนักเรียนมีความต้องการอะไร ทั้งในแง่ของส่วนบุคคลและสังคม

ข) หน้าที่และจุดมุ่งหมายของโรงเรียนคืออะไร โรงเรียนมีแนวคิดและยึดหลักปรัชญาทางการศึกษาในสาขาใดและมีแนวปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายนั้นอย่างไร

ค) ธรรมชาติของความรู้มันเป็นอย่างไร ขอบข่ายความรู้ที่จำเป็นที่จะต้องศึกษานั้นมีมากน้อยแค่ไหน อย่างไร อะไรเป็นสิ่งจำเป็นก่อนและหลังหรือลำดับความรู้เป็นอย่างไร

ง) กระบวนการเรียนรู้เป็นอย่างไรลำดับหรือขั้นการเรียนรู้นั้นเป็นอย่างไร โดยสรุปแล้ว จะเห็นว่าสิ่งที่นักพัฒนาหลักสูตรต้องคำนึงถึงในการพัฒนาหลักสูตรก็คือ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคม ปรัชญา ผู้เรียนและกระบวนการเรียนรู้

2) บุคคลที่ทำหน้าที่วางแผนพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย

ก) นักการศึกษาในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา นักวิชาการ นักวิจัย นักจิตวิทยา เป็นต้น

ข) ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เช่น นักเรียน ผู้ปกครอง สมาชิกในชุมชน องค์กรในชุมชนและสมาคมต่างๆ เป็นต้น

3) ใครเป็นผู้ตัดสินใจเลือกใช้หลักสูตร

ผู้ที่ทำหน้าที่ตัดสินใจเลือกใช้หลักสูตร คือ นักพัฒนาหลักสูตรซึ่งประกอบด้วยครู นักการศึกษา ผู้บริหารการศึกษา ผู้ปกครอง และผู้เชี่ยวชาญสาขาต่างๆ ประกอบขึ้นเป็น กรรมการดำเนินการพัฒนาหลักสูตร โดยทำในสิ่งต่อไปนี้

ก) คัดเลือกและจัดระบบเนื้อหาสาระตลอดทั้งแบบเรียน

ข) กำหนดระบบการเรียนการสอน

ค) การตัดสินใจเลือกนั้น กระทำตามระดับและขั้นตอนที่เกี่ยวข้องเป็นช่วง ๆ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงอิทธิพลของเทคโนโลยีด้วย

4) การวางแผนจัดทำหลักสูตร บุคคลที่มีหน้าที่ในการวางแผนพัฒนาหลักสูตรต้องร่วมกันจัดทำแผนการจัดทำหลักสูตรตามขั้นตอนอย่างละเอียดและสามารถตรวจสอบแต่ละขั้นตอนว่าเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่อย่างไร หากมีปัญหา ก็สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ การกำหนดแผนการเรียนการสอนในหลักสูตรจะช่วยให้ทราบว่าต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้มากน้อยเพียงไรและอย่างไร ทั้งยังสามารถกำหนดสื่อการเรียนการสอน การประเมินผล เพื่อให้เหมาะสมกับกระบวนการเรียนรู้ทั้งเป็นรายกลุ่ม และรายบุคคล

สรุปว่า ในการพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยบุคลากรหลายฝ่าย ในการดำเนินการ รวมทั้งต้องอาศัยระยะเวลาพอสมควร เนื่องจากเป็นกระบวนการที่หมุนเวียนเป็นวัฏจักร ซึ่งไม่ว่าจะใช้หลักการหรือวิธีการในรูปแบบใดก็ตามที่กล่าวมาแล้ว สามารถสรุปเป็นขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรได้ ดังนี้

1. แต่งตั้งคณะกรรมการในการพัฒนาหลักสูตร
  2. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นในการสร้างหลักสูตร
  3. กำหนดปรัชญาของการจัดการศึกษา
  4. พิจารณาเลือกและจัดเนื้อหาสาระ
  5. กำหนดมาตรฐานการวัดและประเมินผล
  6. ตรวจสอบความถูกต้อง ชัดเจนของหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้
  7. นำหลักสูตรไปทดลองใช้
  8. ประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตร
  9. ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร
  10. การนำหลักสูตรไปใช้
  11. ประเมินหลักสูตรและผลการใช้หลักสูตร
  12. การปรับปรุงหลักสูตร
- ทั้งนี้จะต้องให้ได้องค์ประกอบของหลักสูตรครบทั้ง 4 ประการ คือ
1. วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
  2. จำนวนชั่วโมงเรียนแต่ละวิชา
  3. การจัดกระบวนการเรียนการสอน
  4. การประเมินผลหลักสูตรเพื่อประเมินคุณภาพของหลักสูตร

2. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

2.1 หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศจึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้

- 2.1.1 เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความ เป็นสากล
- 2.1.2 เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- 2.1.3 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ
- 2.1.4 เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลาและการจัดการเรียนรู้

2.1.5 เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

2.2 จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรีมุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขและมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังต่อไปนี้

- 2.2.1 เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์
- 2.2.2 มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียนและรักการค้นคว้า
- 2.2.3 มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการมีทักษะและศักยภาพในการจัดการการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์
- 2.2.4 มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิดการสร้างปัญหาและทักษะในการดำเนินชีวิต
- 2.2.5 รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
- 2.2.6 มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค
- 2.2.7 เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ชีวีมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- 2.2.8 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทยทรัพยากรธรรมชาติ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม
- 2.2.9 รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

2.3 โครงสร้าง

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรีดังนี้

2.3.1 ระดับช่วงชั้น

- กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียนดังนี้
- ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3
  - ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6
  - ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3
  - ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6

2.3.2 สารการเรียนรู้

กำหนดสารการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการการเรียนรู้และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน เป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

- 1) ภาษาไทย
- 2) คณิตศาสตร์
- 3) วิทยาศาสตร์
- 4) สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- 5) สุขศึกษาและพลศึกษา
- 6) ศิลปะ
- 7) การงานอาชีพและเทคโนโลยี
- 8) ภาษาต่างประเทศ

Rajabhat Mahasarakham University

สารการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสารการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างพื้นฐานการคิดและเป็นกลุ่บทุ้ในการแก้ปัญหาและวิกฤติของชาติ กลุ่มที่สอง ประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยีและภาษาต่างประเทศ เป็นสารการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์

เรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะ กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา

กลุ่มภาษาต่างประเทศ กำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษทุกช่วงชั้น ส่วนภาษาต่างประเทศอื่นๆ สามารถเลือกจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับส่วนที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนนั้นสถานศึกษาสามารถกำหนดเพิ่มขึ้นได้ ให้สอดคล้องและสนองตอบศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

2.3.3 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียน ได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบ และวิธีการที่เหมาะสมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนได้ตามความเหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อ และการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

2) กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินและปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาดและผู้นำเพื่อประโยชน์ เป็นต้น

2.4 มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ซึ่งกำหนด เป็น 2 ลักษณะ คือ

3.4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้เมื่อผู้เรียน เรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เข้มข้นตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียนให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

2.5 เวลาเรียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 – 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 – 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 – 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 – 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000 – 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 5 – 6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 มีเวลาเรียนประมาณปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

2.6 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ช่วงชั้น	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา	
	ช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-3)	ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-6)	ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-3)	ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-6)
	การศึกษาภาคบังคับ			
	การศึกษาขั้นพื้นฐาน			
กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม				
ภาษาไทย	●	●	●	●
คณิตศาสตร์	●	●	●	●
วิทยาศาสตร์	●	●	●	●
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	●	●	●	●
สุขศึกษาและพลศึกษา	■	■	■	■
ศิลปะ	■	■	■	■
การทำงานอาชีพและเทคโนโลยี	■	■	■	■
ภาษาต่างประเทศ			■	■
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	▲	▲	▲	▲
เวลาเรียน	ประมาณปีละ 800-1,000 ชม.	ประมาณปีละ 800-1,000 ชม.	ประมาณปีละ 1,000-1,200 ชม.	ไม่น้อยกว่า ปีละ1,200 ชม.

แผนภูมิที่ 3 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กรมวิชาการ. 2544 : 8)

หมายเหตุ

- สาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักเพื่อสร้างพื้นฐานการคิด การเรียนรู้ และการแก้ปัญหา
- สาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ และศักยภาพพื้นฐานในการคิดและการทำงาน
- ▲ กิจกรรมที่เสริมสร้างการเรียนรู้นอกจากสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มและการพัฒนาดนตามศักยภาพ

ทั้งนี้สถานศึกษาต้องจัดเวลาเรียนและกลุ่มสาระต่างๆ ได้ตามสภาพกลุ่มเป้าหมายสำหรับ การศึกษานอกระบบ สามารถจัดเวลาเรียนและช่วงชั้นได้ตามระดับการศึกษา

2.7 การจัดหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ในการพัฒนาผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำหรับผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมายสามารถปรับใช้ได้กับการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษิตตามอัธยาศัย

ในส่วนของการจัดการศึกษาปฐมวัย กำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย เป็นการเฉพาะ เพื่อเป็นการสร้างเสริมพัฒนาการและเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อม ในการเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สถานศึกษานำไปใช้จัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา นั้น กำหนดโครงสร้างที่เป็นสาระการเรียนรู้ จำนวนเวลาอย่างกว้างๆ มาตรฐานการเรียนรู้ ที่แสดงคุณภาพผู้เรียนเมื่อเรียนจบ 12 ปี และเมื่อจบการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นของสาระ การเรียนรู้แต่ละกลุ่มสถานศึกษาต้องนำโครงสร้างดังกล่าวไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษา โดยคำนึงถึงสภาพปัญหาความพร้อม เอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ ทั้งนี้สถานศึกษาต้องจัดทำรายวิชาในแต่ละกลุ่มให้ครบถ้วนตามมาตรฐาน ที่กำหนด

นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมเป็นหน่วยการเรียนรู้ รายวิชาใหม่ๆ รายวิชาที่มีความเข้มข้นอย่างหลากหลาย ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการและความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเลือกสาระการเรียนรู้จาก 8 กลุ่ม ในช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และ ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 และจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้ของสาระการเรียนรู้ หรือรายวิชานั้นๆ ค้วย สำหรับช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 นั้น ยังไม่ควร ให้เลือกเรียนรายวิชาที่เข้มข้นควรเรียนเฉพาะรายวิชาพื้นฐานก่อน

สถานศึกษาต้องจัดสาระการเรียนรู้ให้ครบทั้ง 8 กลุ่มในทุกชั้น ให้เหมาะสม กับธรรมชาติการเรียนรู้ และระดับพัฒนาการของผู้เรียน โดยในช่วงการศึกษาภาคบังคับ คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จัดหลักสูตรเป็นรายปี และชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 4-6 จัดเป็นหน่วยกิต ดังนี้

2.7.1 ช่วงชั้นที่ 1 และ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 และปีที่ 4 – 6 การศึกษาระดับนี้ เป็นช่วงแรกของการศึกษาภาคบังคับ หลักสูตรที่จัดขึ้นมุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิด วิเคราะห์ การติดต่อสื่อสารและพื้นฐานความเป็นมนุษย์ เน้นการบูรณาการอย่างสมดุล ทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและวัฒนธรรม

2.7.2 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษา ภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสำรวจความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตนเอง และ พัฒนาบุคลิกภาพส่วนตัว พัฒนาความสามารถ ทักษะพื้นฐานด้านการเรียนรู้และทักษะ ในการดำเนินชีวิต ให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถเสริมสร้างสุขภาพส่วนตัวและชุมชน มีความภูมิใจ ในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ

2.7.3 ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการศึกษา เพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะเฉพาะด้าน มุ่งปลูกฝังความรู้ ความสามารถและทักษะ ในวิทยาการและเทคโนโลยีเพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ต่อการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ มุ่งมั่นพัฒนาตนเองและประเทศตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำและผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ

ลักษณะหลักสูตรในช่วงชั้นนี้จัดเป็นหน่วยกิต เพื่อให้มีความยืดหยุ่นในการจัด แผนการเรียนรู้ที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน ทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ

2.8 การจัดเวลาเรียน

ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนให้ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมในแต่ละชั้นปี ทั้งการจัด เวลาเรียน ในสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และรายวิชาที่สถานศึกษาจัดเพิ่มเติม รวมทั้งต้องจัดให้มีเวลาสำหรับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนตามความเหมาะสม

2.8.1 ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียน เป็นรายปีโดยมีเวลาเรียนวันละประมาณ 4 – 5 ชั่วโมง ช่วงชั้นนี้เป็นช่วงชั้นแรกของการศึกษา ขั้นพื้นฐาน เด็กจำเป็นต้องพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็น เพื่อช่วยให้สามารถเรียนสาระ การเรียนรู้กลุ่มอื่น ๆ ได้รวดเร็วขึ้น ทักษะเหล่านี้ได้แก่ ภาษาไทยด้านการอ่านและการเขียน และทักษะคณิตศาสตร์ ดังนั้นการฝึกทักษะด้านการอ่าน การเรียนและการคิดคำนวณ จึงควรใช้เวลาประมาณร้อยละ 50 ของเวลาเรียนทั้งหมดในแต่ละสัปดาห์ ส่วนเวลาที่เหลือ

ก็ใช้สอนให้ครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ซึ่งรวมทั้งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วย

2.8.2 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละประมาณ 4--5 ชั่วโมง การจัดเวลาเรียนในกลุ่มภาษาไทย และคณิตศาสตร์อาจใช้เวลาลดลงเหลือประมาณร้อยละ 40 ของเวลาเรียนในแต่ละสัปดาห์ โดยให้เวลากับกลุ่มวิทยาศาสตร์มากขึ้น สำหรับการเรียนภาษาไทยและคณิตศาสตร์ แม้เวลาเรียนจะลดลงยังคงต้องฝึกฝนทบทวนอยู่เป็นประจำ เพื่อพัฒนาทักษะขั้นพื้นฐานในระดับที่สูงขึ้น ดังนั้นสถานศึกษาจะมีเวลาอย่างเพียงพอให้เด็กมีโอกาเล่น ทำกิจกรรม พัฒนาผู้เรียนและปฏิบัติงานต่างๆ โดยต้องจัดเวลาเรียนในแต่ละกลุ่มสาระและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประมาณร้อยละ 20 ส่วนเวลาที่เหลือสถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมอื่นๆ ได้ตามความเหมาะสม

2.8.3 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละประมาณ 5 - 6 ชั่วโมง การกำหนดเวลาสำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม ควรให้สัดส่วนใกล้เคียงกัน แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ยังคงมีความสำคัญ ควรจัดเวลาเรียนให้มากกว่ากลุ่มอื่นๆ สำหรับผู้เรียนที่มีความประสงค์จะศึกษาต่อ และจัดรายวิชาอาชีพหรือโครงการอาชีพสำหรับผู้เรียนที่มีความสามารถที่จะออกไปสู่โลกอาชีพ

2.8.4 ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายภาค โดยให้คิด น้ำหนักของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียนมีค่าน้ำหนักวิชาละ 1 หน่วยกิตและมีเวลาเรียนประมาณวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง การจัดเวลาและสาระการเรียนรู้ในช่วงชั้นนี้เป็นการเริ่มเข้าสู่การเรียนเฉพาะสาขา จึงให้มีการเลือกเรียนในบางรายวิชาของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้และจัดทำ “รายวิชาเพิ่มเติมใหม่” บางรายวิชาที่น่าสนใจ หรือที่มีความยากในระดับสูงขึ้นไป เช่น แคลคูลัสในคณิตศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ชั้นสูง สำหรับผู้ที่เรียนกลุ่มสาระนี้ได้ดีเป็นพิเศษ นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถปรับรูปแบบการจัดหลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้นได้ในบางกลุ่มสาระ เช่น ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ซึ่งยังจำเป็นต้องเรียนอยู่อาจจัดเป็นรายวิชาสั้น ๆ หรือรายวิชาเดี่ยว หรือรวมกันในลักษณะบูรณาการเมื่อสถานศึกษาจัดการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ระบุไว้แล้วก็อาจพัฒนาเป็นวิชาเลือกเฉพาะทางในระดับสูงขึ้นไปได้ เช่นเดียวกัน

การจัดเวลาเรียนดังกล่าวข้างต้นเป็นแนวทางสำหรับการจัดการศึกษาในระบบสถานศึกษา ส่วนการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยนั้นให้พิจารณายืดหยุ่นเวลาเรียนตามสถานการณ์และ โอกาสที่เอื้อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้

2.9 การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

การจัดการศึกษาบางประเภทที่มีกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ การศึกษาทางศาสนา ศาสนา คณิตศาสตร์ นาฏศิลป์ กีฬา อาชีวศึกษา การศึกษาที่ส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านต่าง ๆ การศึกษาสำหรับผู้บกพร่องในด้านต่างๆ ผู้มีความสามารถพิเศษ การศึกษานอกระบบและการศึกษาทางเลือกที่จัดโดยครอบครัวและองค์กรต่างๆ การจัดการศึกษาเหล่านี้สามารถปรับใช้มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการให้เป็นไปตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

2.10 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพสำหรับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้

2.11 การจัดการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 22 กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้น ครู ผู้สอนและผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่นักเรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้อย่างสร้างสรรค์ความรู้ของตน

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากจะมุ่งปลูกฝังด้านปัญญาพัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณแล้วยังมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตน เข้าใจตนเองเห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เนื่องจากประเทศไทยและประเทศต่างๆ ในโลกกำลังประสบปัญหาด้านสังคม

เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องของความขัดแย้งทั้งความคิดและการกระทำของตัวบุคคล องค์กร และสังคม ฉะนั้นสถานศึกษาจะต้องมุ่งเน้นการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ ฆาทางแก้ไข โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกรณีพิเศษด้วย

การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่างๆมีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงการพัฒนาการทางด้านร่างกายและสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในแต่ละ ช่วงชั้นควรใช้รูปแบบ วิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้คู่คุณธรรม ทั้งนี้ต้องพยายามนำกระบวนการจัดการ กระบวนการอนุรักษ์และ พัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรก ในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เนื้อหาและกระบวนการต่างๆ ข้ามกลุ่มสาระ การเรียนรู้ซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม การบูรณาการเป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ ร่วมกันยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกันหรือต่างกลุ่ม สาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจัดได้หลายลักษณะ เช่น

2.11.1 การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว ผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้โดย เชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ต่างๆ กับหัวข้อเรื่องที่สอดคล้องกับชีวิตจริงหรือสาระที่กำหนดขึ้นมา เช่น เรื่องสิ่งแวดล้อม น้ำ เป็นต้น ผู้สอนสามารถเชื่อมโยงสาระและกระบวนการเรียนรู้ ของกลุ่มสาระต่างๆ เช่น การอ่านการเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ต่างๆ ทำให้ ผู้เรียนได้ใช้ทักษะและกระบวนการเรียนรู้ไปแสวงหาความรู้ความจริงจากหัวข้อเรื่องที่กำหนด

2.11.2 การบูรณาการแบบคู่ขนาน มีผู้สอนตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันจัดการเรียน การสอนโดยอาจยึดหัวข้อเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วบูรณาการเชื่อมโยงแบบคู่ขนาน เช่น ผู้สอนคนหนึ่งสอนวิทยาศาสตร์ เรื่องเงา ผู้สอนอีกคนอาจสอนคณิตศาสตร์เรื่องการวัด ระยะทางโดยการวัดเงา คิดคำนวณในเรื่องเงาในช่วงเวลาต่างๆ จัดทำกราฟของเงาในระยะ ต่างๆ หรืออีกคนหนึ่งอาจให้ผู้เรียนรู้ศิลปะเรื่องเทคนิคการวาดรูปที่มีเงา

2.11.3 การบูรณาการแบบสหวิทยาการ การบูรณาการในลักษณะนี้ให้นำเนื้อหา จากหลายกลุ่มสาระมาเชื่อมโยงเพื่อจัดการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปผู้สอนมักจัดการเรียนการสอน

แยกตามรายวิชาหรือกลุ่มวิชา แต่ในบางเรื่องผู้สอนจัดการเรียนการสอนร่วมกันในเรื่องเดียวกัน เช่น เรื่องวันสิ่งแวดล้อมของชาติ ผู้สอนภาษาไทยจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้ภาษา คำศัพท์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนวิทยาศาสตร์จัดกิจกรรมค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนสังคมศึกษาให้ผู้เรียนค้นคว้าหรือทำกิจกรรมชมรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และครูผู้สอน สุขศึกษาอาจจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการรักษาสีเขียวให้ถูกสุขลักษณะ เป็นต้น

2.11.4 การบูรณาการแบบโครงสร้าง ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอน โดยบูรณาการเป็นโครงสร้าง โดยผู้เรียนและครูผู้สอนร่วมกันสร้างสรรค์โครงการขึ้น โดยใช้เวลาการเรียนต่อเนื่องกันได้หลายชั่วโมง ด้วยการนำเอาจำนวนชั่วโมงของวิชาต่างๆ ที่ครูผู้สอนเคยสอนแยกกันนั้นมารวมเป็นเรื่องเดียวกัน มีเป้าหมายเดียวกันในลักษณะของการสอนเป็นทีม เรียนเป็นทีมในกรณีที่ต้องการเน้นทักษะบางเรื่องเป็นพิเศษ ครูผู้สอนสามารถแยกสอนได้ เช่น กิจกรรมเข้าค่ายดนตรี กิจกรรมเข้าค่ายภาษาอังกฤษ กิจกรรมเข้าค่ายศิลปะ เป็นต้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

ราชภัฏศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

1. ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 การจัดการเรียนรู้ต้องสนองตอบต่อความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงถึงหลักจิตวิทยาพัฒนาการและจิตวิทยาการเรียนรู้ ทั้งนี้ในแต่ละคาบเวลาเรียนนั้นไม่ควรใช้เวลานานเกินความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้ให้ครบทุกกลุ่มสาระ ในลักษณะบูรณาการที่มีภาษาไทยและคณิตศาสตร์เป็นหลัก เน้นการเรียนรู้ตามสภาพจริงมีความสนุกสนาน ได้ปฏิบัติจริงเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ ทักษะพื้นฐานการติดต่อสื่อสารในการคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ และพัฒนาลักษณะนิสัยและสุนทรียภาพ
2. ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 การจัดการเรียนรู้มีลักษณะคล้ายกับช่วงชั้นที่ 1 แต่จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจ มุ่งเน้นทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม การสอนแบบบูรณาการ โครงการ การใช้หัวเรื่องในการจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียน เกิดทักษะในการคิด การค้นคว้า แสวงหาความรู้ สร้างความรู้ด้วยตนเอง สามารถสร้างสรรค์ผลงานแล้วนำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น
3. ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีหลักการทฤษฎีที่ยาก ซับซ้อน อาจจัดแยกเฉพาะ และควรเน้นการจัดการเรียนรู้แบบ

โครงการมากขึ้นเพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความคิด ความเข้าใจและรู้จักตนเองในด้านความสามารถ ความถนัด เพื่อเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ สถานศึกษาต้องจัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้เหมาะสม

4. ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 การจัดการเรียนรู้เริ่มเน้นเข้าสู่เฉพาะทางมากขึ้น มุ่งเน้นความสามารถ ความคิดระดับสูง ความถนัดและความต้องการของผู้เรียน ทั้งในด้านอาชีพ การศึกษาเฉพาะทาง ตลอดจนการศึกษาต่อ

สำหรับการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ให้ยืดหยุ่นวิธีการจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสมกับผู้เรียน สถานศึกษาและความต้องการของท้องถิ่น

2.12 สื่อการเรียนรู้

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรสถานศึกษา มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์รวมทั้งมีความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ทุกประเภทรวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่างๆที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชน และแหล่งอื่นๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเองหรือนำสื่อต่างๆที่มีอยู่รอบตัว และในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้ โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อ และแหล่งความรู้โดยเฉพาะหนังสือเรียน ควรมีเนื้อหาสาระครอบคลุมตลอดช่วงชั้น สื่อสิ่งพิมพ์ควรจัดให้มีอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ควรให้ผู้เรียนสามารถยืมได้จากศูนย์สื่อ หรือห้องสมุดของสถานศึกษา

ลักษณะของสื่อการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการจัดการจัดการเรียนรู้ ควรมีความหลากหลายทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยีและสื่ออื่นๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตาม เข้าใจได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวางลึกซึ้ง และต่อเนื่องตลอดเวลาเพื่อให้เกิดการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นไปตามแนวการจัดการเรียนรู้และพัฒนา ผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานควรดำเนินการดังนี้

1. จัดทำและจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้
2. ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน
3. จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้ สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน และ

เหมาะสำหรับเสริมความรู้ของผู้สอน

4. ศึกษาวิธีการเลือกและการใช้สื่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสม หลากหลายและสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

5. ศึกษาวิธีการวิเคราะห์และประเมินคุณภาพมาตรฐานสื่อการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นเอง และที่เลือกมาใช้ประกอบการเรียนรู้ โดยมีการวิเคราะห์และประเมินสื่อการเรียนรู้ที่ใช้อยู่ นั้นอย่างสม่ำเสมอ

6. จัดหาหรือจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ในสถานศึกษาและในชุมชน เพื่อการศึกษา ค้นคว้า แลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ และพัฒนาสื่อการเรียนรู้

7. จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ ระหว่างสถานศึกษาท้องถิ่น ชุมชนและสังคมอื่น จัดให้มีการกำกับ ติดตาม และประเมินผล การดำเนินงานเกี่ยวกับสื่อ และการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะๆ

2.13 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพ ผู้เรียนเพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้าและความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและเรียนรู้เพิ่มเติม ศักยภาพ

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติ ในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติ ร่วมกัน และเป็นไปตามมาตรฐานเดียวกันสถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการ วัดและประเมินผลทั้งในระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับ ชาติตลอดจนการประเมินภายนอก เพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของ ผู้เรียนแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา

การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน มีจุดหมายสำคัญของการประเมินระดับชั้นเรียน คือ มุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการคุณธรรม และ ค่านิยมอันพึงประสงค์ อันเป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่ /เพียงใด ดังนั้น การวัดและประเมินจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสม

กับสาระการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปในการกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรมการเรียนการร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงการหรือแฟ้มสะสมผลงาน ผู้ใช้ผลการประเมินในระดับชั้นเรียนที่สำคัญคือตัวผู้เรียน ผู้สอนและพ่อแม่ ผู้ปกครอง จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วิธีการ และค้นหาข้อมูลเกณฑ์ต่างๆ ที่จะสะท้อนให้เห็นภาพสัมฤทธิ์ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผู้เรียนจะทราบระดับ ความก้าวหน้า ความสำเร็จของตน ครูผู้สอนจะเข้าใจความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนแต่ละกลุ่มสามารถให้ระดับคะแนนหรือจัดกลุ่มผู้เรียนรวมทั้งประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ของตนเองได้ ขณะที่พ่อแม่ผู้ปกครอง จะได้ทราบระดับความสำเร็จของผู้เรียน

สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์การประเมิน โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา

การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปีและช่วงชั้น สถานศึกษานำข้อมูลที่ได้นี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำผลการประเมินรายช่วงชั้นไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้นกรณีผู้เรียนไม่ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่างๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเรียนการสอนซ่อมเสริม และจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

การประเมินคุณภาพระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดต่อไป ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนและคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

2.14 เกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งใช้เวลาประมาณ 12 ปี ผู้เรียนสามารถจบการศึกษาได้ 2 ช่วงชั้น คือ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถือว่า จบการศึกษาภาคบังคับ และจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งถือว่า จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้เรียนผ่านการศึกษาแต่ละช่วงชั้นตามเกณฑ์ดังนี้

เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 1, 2 และ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 (จบการศึกษาระดับ)

1. ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้รับการตัดสินผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
2. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
3. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
4. ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 (จบการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน)

1. ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้หน่วยกิตครบตามหลักสูตรที่สถานศึกษากำหนด และได้รับการตัดสินผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
2. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
3. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
4. ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

2.15 เอกสารหลักฐานการศึกษา

สถานศึกษาต้องพิจารณาจัดทำเอกสารการประเมินผลการเรียนเพื่อใช้ประกอบการดำเนินงานด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนตามที่ได้เห็นสมควร เช่น เอกสารแสดงผลการเรียนรู้ของผู้เรียน แบบบันทึกผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในรายวิชาต่างๆ แบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เป็นรายบุคคล ระเบียบสะสมแสดงผลการพัฒนาการด้านต่างๆ และแบบแสดงผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นต้น

ทั้งนี้จะมีการกำหนดเอกสารหลักฐานการศึกษา ที่สถานศึกษาทุกแห่งต้องใช้เหมือนกันเพื่อประโยชน์ในการสื่อความเข้าใจที่ตรงกัน และการส่งต่อ ได้แก่ เอกสารแสดงผลการเรียน เอกสารแสดงวุฒิการศึกษา แบบรายงานผู้สำเร็จการศึกษาภาคบังคับ และการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยกำหนดแนวทางดำเนินงานในรายละเอียดต่อไป

2.16 การเทียบโอนผลการเรียน

ให้สถานศึกษาสามารถเทียบโอนผลการเรียนของผู้เรียน โดยการนำความรู้ ทักษะและประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาในรูปแบบต่างๆ และหรือจากการประกอบอาชีพ มาเทียบโอนเป็นผลการเรียนของหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่ง ในระดับที่กำลังศึกษาอยู่ การพิจารณาการเทียบโอนสถานศึกษาสามารถดำเนินการได้ต่อไปนี้

2.16.1 พิจารณาจากหลักสูตรการศึกษา ซึ่งจะให้ข้อมูลที่แสดงความรู้ ความสามารถของผู้เรียนในด้านต่างๆ

2.16.2 พิจารณาจากความรู้และประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติจริง การทดสอบการสัมภาษณ์ ฯลฯ

2.16.3 พิจารณาจากความสามารถและการปฏิบัติได้จริง

ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎกระทรวงและระเบียบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

2.17 การพัฒนาศักยภาพครู

การพัฒนาศักยภาพครูถือเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่จะพัฒนาให้เป็นครูมืออาชีพ โดยศึกษาวิเคราะห์ระบบต่างๆ ของสถานศึกษาว่ามีจุดอ่อน จุดแข็งอย่างไร รวมทั้งระบบ การเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล การวิเคราะห์ครูผู้สอนในด้านความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ตลอดจนเจตคติที่มีต่อการเรียนการสอน เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับ พิจารณาสับสนุนให้มีการพัฒนาศักยภาพของครูอย่างต่อเนื่อง การกำหนดให้ครูจัดการเรียนการสอนเป็นกลุ่ม การมีครูพี่เลี้ยง ครูทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตร ครูแนะแนวทั้งหมด เป็นกระบวนการที่สถานศึกษาต้องพัฒนา สร้างสรรค์ให้เป็นระบบ โดยมีปัจจัยเกื้อหนุน ที่มีประสิทธิภาพ พร้อมด้วยนวัตกรรมที่หลากหลาย ผู้เรียนมีระบบการช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน โดยผู้เรียนเป็นผู้ช่วยครู เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาศักยภาพครู ให้มีความเป็นผู้นำทางวิชาการปฏิบัติหน้าที่โดยใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ อาศัยความร่วมมือของครูแกนนำ ครูต้นแบบ และสถาบันการศึกษาชั้นสูง เช่น คณะครุศาสตร์ / ศึกษาศาสตร์ของสถาบันราชภัฏและมหาวิทยาลัย รวมทั้งชมรมวิชาชีพ ซึ่งจะช่วยพัฒนาครูให้มีศักยภาพในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์กำหนดคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรที่ต้องอาศัยการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลักสำคัญ

3. การจัดหลักสูตรสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2544 : 27-34) ได้สรุปการจัดหลักสูตรสถานศึกษาไว้ดังนี้

3.1 หลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้สถานศึกษาจึงต้องมีหลักสูตรของตนเองคือหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วยการเรียนรู้ทั้งมวลและประสบการณ์อื่นๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐานและรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติม เป็นรายปีหรือรายภาค จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนและกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์จากมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการจัดหลักสูตรสถานศึกษา

3.2 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาจะต้องทำงานร่วมกับครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น วัด หน่วยงานและสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสองประการ ซึ่งจุดมุ่งหมายทั้งสองประการนี้ให้แนวทางที่สำคัญ ซึ่งสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตรภายในบริบทและเป็นแนวทางนั้นๆ ดังนี้

3.2.1 หลักสูตรสถานศึกษาควรพัฒนาให้เด็กเกิดความสนุกและความเพลิดเพลินในการเรียนรู้เปรียบเสมือนเป็นวิธีสร้างกำลังใจและเร้าใจให้เกิดความก้าวหน้าแก่ผู้เรียนให้ได้มากที่สุด มีความรู้สูงสุดสำหรับผู้เรียน ควรสร้างความเข้มแข็ง ความสนใจ และประสบการณ์ให้ผู้เรียนและพัฒนาความมั่นใจ ให้เรียนและทำงานอย่างมีอิสระและร่วมใจกัน ควรให้ผู้เรียน

มีทักษะการเรียนรู้สำคัญๆ ในการอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น ได้ข้อมูลสารสนเทศ และเทคโนโลยีสื่อสารส่งเสริมจิตใจที่อยากรู้อยากเห็นและมีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล

3.2.2 หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะพัฒนาหลักการในการจำแนกระหว่างถูกและผิด เข้าใจและศรัทธาในความเชื่อมั่นของตน ความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันว่ามื่ออิทธิพลต่อตัวบุคคล และสังคม หลักสูตรสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักคุณธรรมและความอิสระของผู้เรียน และช่วยให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ สามารถช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นธรรมขึ้น มีความเสมอภาค ควรพัฒนาความตระหนัก เข้าใจและยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่นในข้อตกลงร่วมกันต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก หลักสูตรสถานศึกษาควรสร้างให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูลและเป็นอิสระและเข้าใจในความรับผิดชอบ

3.3 การสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรจะต้องสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ และเปลี่ยนไปตามธรรมชาติของการศึกษา ผู้สอนต้องปรับปรุงกระบวนการสอนและประเมินกระบวนการสอนของตน เพื่อสนองต่อความต้องการของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การศึกษาจะเจริญก้าวหน้า ถ้าหลักสูตรมีการปรับปรุงให้เป็นไปตามความต้องการและความจำเป็นตลอดเวลา สถานศึกษาควรดำเนินการจัดทำหลักสูตร ดังนี้

3.3.1 กำหนดวิสัยทัศน์

สถานศึกษาจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อมองอนาคตว่า โลกและสังคมรอบๆ จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และสถานศึกษาจะต้องปรับตัวปรับหลักสูตรอย่างไรจึงจะพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับยุคสมัย ในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ซึ่งทำได้โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชน พ่อแม่ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้เรียน ภาคธุรกิจ ภาครัฐในชุมชน ร่วมกันกับคณะกรรมการสถานศึกษา แสดงความประสงค์อันสูงส่งหรือวิสัยทัศน์ที่ปรารถนาให้สถานศึกษาเป็นสถาบันพัฒนาผู้เรียน ที่มีพันธกิจหรือภาระหน้าที่ร่วมกันในการกำหนดงานหลักที่สำคัญๆ ของสถานศึกษา พร้อมด้วยเป้าหมาย มาตรฐาน แผนกลยุทธ์แผนปฏิบัติการและการติดตามผล ตลอดจนจัดทำรายงานแจ้งสาธารณชน

และส่งผลย้อนกลับให้สถานศึกษาเพื่อการปฏิบัติหน้าที่เหมาะสมตามหลักสูตรของสถานศึกษา และมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติที่กำหนดไว้

กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์โดยอาศัยบุคคลต่างๆ เข้าไปมีส่วนร่วมนี้เป็น กระบวนการที่มีพลังผลักดันให้แผนกลยุทธ์ที่สถานศึกษาสร้างขึ้นดำเนิน ไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีทิศทางก่อให้เกิดเจตคติในทางที่สร้างสรรค์คึงมแก่สังคมและสถานศึกษา มีระบบและหน่วยสนับสนุนในการปฏิบัติงานเกิดขึ้นอย่างเป็นเครือข่าย เพียบพร้อม เช่น ระบบคุณภาพระบบหลักสูตร สาระการเรียนรู้ การเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ การวัดและ ประเมินผล การติดตามการรายงานฐานข้อมูลการเรียนรู้ การวิจัยแบบมีส่วนร่วม มีระทา การสนับสนุนครูอาจารย์ เป็นต้น กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ด้วยวิธีดังกล่าวนี้จะนำไป สู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการกำหนดสาระการเรียนรู้หรือหัวข้อเรื่องในท้องถิ่น สนองตอบความต้องการของชุมชน

3.3.2 การจัดหลักสูตรสถานศึกษา

จากวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้ที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ สถานศึกษาจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้จากช่วงชั้น ให้เป็นรายปีหรือรายภาคพร้อมกำหนด ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้ให้ชัดเจน เพื่อให้ครูทุกคนได้นำไปออกแบบการเรียนการสอน การบูรณาการ โครงการร่วม เวลาเรียน การมอบหมายงาน/โครงการ แฟ้มผลงานหรือการบ้าน ที่มีการวางแผนร่วมกันทั้งสถานศึกษา เป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่ครอบคลุมภาระงานการจัด การศึกษาทุกด้านของสถานศึกษา

3.3.3 การกำหนดสาระการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค สถานศึกษานำมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นของกลุ่มสาระต่างๆ จากหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน วิเคราะห์และกำหนดสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเป็นรายปี หรือรายภาค ทั้งนี้ต้องพยายามกำหนดให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ตามเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาด้วย พิจารณากำหนดวิธีการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล พร้อมทั้งพิจารณาภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และสามารถกำหนดในลักษณะผสมผสานบูรณาการ จัดเป็น ชุดการเรียนแบบยืดหยุ่นหัวข้อเรื่องหรือจัดเป็น โครงการงานได้

3.3.4 การออกแบบการเรียนการสอน

จากสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค สถานศึกษาต้องมอบหมายให้ผู้สอนทุกคนออกแบบการเรียนการสอน โดยคาดหวังว่าผู้เรียนควรจะสามารถทำอะไรได้ เช่น ช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งมีชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 นั้น ผู้เรียนจะเรียนรู้สาระเรื่องที่กำหนดได้ในระดับใด ยกตัวอย่างวิชาคณิตศาสตร์ ที่มีสาระที่ 1 : จำนวนและการดำเนินการ และมีมาตรฐาน ค. 1.1 : เข้าใจถึงความหลากหลายของการแสดงจำนวนและการใช้จำนวนในชีวิตจริง ผู้เรียนในช่วงชั้นจะสามารถทำอะไรก็ได้ เช่น ในช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นไว้ข้อหนึ่งว่า มีความคิดรวบยอดและความรู้สึกเชิงจำนวนเกี่ยวกับจำนวนนับและศูนย์ และผู้เรียนในช่วงชั้นนี้ จะมีความสามารถอย่างไร เช่น ผู้เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 สามารถนับได้ 1 ถึง 100 และมากกว่า เป็นต้น และการออกแบบการเรียนรู้อาจต้องให้ผู้เรียนพัฒนาได้ทั้งด้านความรู้ ความคิด ทักษะและเจตคติที่ดีต่อคณิตศาสตร์และสังคม

3.3.5 การกำหนดเวลาเรียนและจำนวนหน่วยกิต

ในการจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี นั้น สถานศึกษาต้องตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในด้านการอ่าน การเขียน การคิดเลข การคิดวิเคราะห์และการใช้คอมพิวเตอร์ ด้วยวิธีการสอนที่ยืดหยุ่นหัวข้อเรื่องจากกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์หรือสังคมศึกษาเป็นหลักตามความเหมาะสมของท้องถิ่น บูรณาการเรียนรู้อย่างหลากหลายเข้ากับหัวข้อเรื่องที่เรียนอย่างสมดุลควรกำหนดจำนวนเวลาเรียนสำหรับสาระการเรียนรู้รายปีดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 และช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ควรกำหนดจำนวนเวลาสำหรับการเรียนตามสาระการเรียนรู้รายปี ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความจำเป็นในการสอนเพื่อเน้นทักษะพื้นฐาน เช่น การอ่าน การเขียน การคิดเลข และการคิดวิเคราะห์ โดยเฉพาะช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งจะต้องจัดให้ผู้เรียนเรียนอย่างสนุกเพลิดเพลิน ซึ่งในแต่ละคาบเวลาไม่ควรใช้เวลายาวเกินความสนใจของผู้เรียน นอกจากผู้สอนจะจัดให้เป็นกิจกรรม เช่น การฝึกให้เขียนหนังสือเป็นเล่ม เป็นต้น

การเรียนการสอนควรดำเนินไปตามความสนใจของผู้เรียนในแต่ละช่วงชั้นที่ 1 ผู้สอนควรเข้าใจจิตวิทยาการสอนเด็กอย่างลึกซึ้ง สามารถบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ให้ผสมกลมกลืนตอบสนองต่อชีวิตที่อยาก رؤ้อากเห็นของเด็ก โดยเฉพาะ แต่ต้องไม่ลืมมุ่งเน้นทักษะพื้นฐานดังกล่าว สำหรับในช่วงชั้นที่ 2 ผู้เรียนได้ผ่านการเรียนการเล่นเป็นกลุ่มมาแล้ว

ในช่วงชั้นนี้จะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเริ่มทำงานเป็นทีม การสอนตามหัวข้อเรื่องจึงเป็นเรื่องสำคัญ หัวข้อเรื่องขนาดใหญ่สามารถจัดทำเป็นหัวข้อย่อย ทำให้ผู้เรียนรับผิดชอบไปค้นคว้าตามหัวข้อย่อยเหล่านี้ เป็นการสร้างความรู้ของตนเองและใช้กระบวนการวิจัยควบคู่กับการเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และนำผลงานมาแสดงทำให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้ผลงานของกันและกันในรูปแบบเพิ่มสะสมงาน การเรียนในช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของการจัดการศึกษาภาคบังคับเป็นการเรียนที่มุ่งพัฒนาความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนสถานศึกษานอกจากจะทบทวนความรู้ในกลุ่มสาระต่างๆ ที่ได้เรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้แล้วจะต้องจัดการเรียนแบบบูรณาการเป็นโครงการมากขึ้น เป็นการเริ่มทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจการศึกษาสู่โลกของการทำงานตามความต้องการของท้องถิ่นและสังคม นวัตกรรมด้านการสอนและประสบการณ์ในการทำงานด้านต่างๆ แม้การเรียนภาษาก็สามารถเป็นช่องทางสู่โลกของการทำงานได้ และต้องชี้แจงให้ผู้เรียนได้ทราบว่าสังคมในอนาคตจะต้องอยู่บนรากฐานของความรู้ สถานศึกษาจึงต้องจัดบรรยากาศให้อยู่ในสภาพแห่งการเรียนรู้ที่สมบูรณ์เป็นตัวอย่างแก่สังคม และควรจัดรายวิชาหรือโครงการที่สนองความถนัด ความสนใจของผู้เรียนเพิ่มขึ้นด้วยการเรียนในช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมตัวให้ผู้เรียนมีความพร้อมในด้านการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นหรือการประกอบอาชีพ ดังนั้นสถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งส่งเสริมความถนัดและความสนใจของผู้เรียนในลักษณะรายวิชา หรือโครงการ

3.3.6 แนวทางการจัดหลักสูตรสถานศึกษา

เพื่อให้การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ดำเนินไปด้วยดีบรรลุตามที่คาดหวัง จึงกำหนดแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1) การจัดทำสาระของหลักสูตร

1. กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ มาจัดเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคที่ระบุถึงความรู้ความสามารถของผู้เรียน ซึ่งจะเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละปีหรือภาคนั้น การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของสาระการเรียนรู้ของรายวิชาที่มีความเข้ม (HONOUR COURSE) ให้สถานศึกษากำหนดได้ตามความเหมาะสมสอดคล้องกับรายวิชาที่จะจัด

2. กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จาก มาตรฐานการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ใน ข้อ 1) ให้สอดคล้องกับสาระ และมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น รวมทั้งสอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน

3. กำหนดเวลาและหรือกำหนดหน่วยกิต สำหรับสาระการเรียนรู้รายภาค ทั้งสาระการเรียนรู้พื้นฐานและสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษากำหนดเพิ่มเติมขึ้นดังนี้

- ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายปีหรือกำหนดจำนวน เวลาเรียนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับมาตรฐานและสาระการเรียนรู้

- ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายภาคและ กำหนดจำนวนหน่วยกิตให้เหมาะสมและสอดคล้องกับมาตรฐานและสาระการเรียนรู้

ในการกำหนดจำนวนหน่วยกิตของสาระการเรียนรู้รายภาค สำหรับช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ใช้เกณฑ์การพิจารณาที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

สาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มขึ้นซึ่งเป็นวิชาเฉพาะของสายอาชีพ หรือโปรแกรมเฉพาะทางอื่นๆ ใช้เกณฑ์การพิจารณา คือ สาระการเรียนรู้ที่ใช้เวลาจัดการ เรียนรู้ระหว่าง 40-60 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต ทั้งนี้สถานศึกษาสามารถ กำหนดได้ตามความเหมาะสมและใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน

4. จัดทำคำอธิบายรายวิชา โดยการนำผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือ รายภาคสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค รวมทั้งเวลาและจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดตามข้อ 1, 2 และ 3 มาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชา โดยให้ประกอบด้วย ชื่อรายวิชา จำนวนเวลาหรือ จำนวนหน่วยกิต มาตรฐานการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้ของรายวิชานั้นๆ

สำหรับชื่อรายวิชามีแนวทางในการกำหนดดังนี้ ชื่อรายวิชาของสาระ การเรียนรู้ ให้ใช้ตามชื่อกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่วนชื่อที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติมสามารถ กำหนดได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ต้องสื่อความหมายได้ชัดเจน มีความสอดคล้องกับสาระ การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในรายวิชานั้น

5. จัดทำหน่วยการเรียนรู้ โดยการนำเอาสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคที่ กำหนดไปบูรณาการจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้หน่วยย่อยๆ เพื่อความสะดวกในการจัด การเรียนรู้และผู้เรียนได้เรียนรู้ลักษณะองค์รวม หน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยประกอบด้วย

การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้และจำแนกเวลาสำหรับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อเรียนครบทุกหน่วยย่อยแล้ว ผู้เรียนสามารถบรรลุผลตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของทุกรายวิชา

ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ อาจบูรณาการทั้งภายในและระหว่างสาระการเรียนรู้ หรือเป็นการบูรณาการเฉพาะเรื่องตามลักษณะสาระการเรียนรู้ หรือเป็นการบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน โดยพิจารณาจากมาตรฐานการเรียนรู้ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน การจัดการเรียนรู้สำหรับหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนได้มีการเรียนรู้โดยการปฏิบัติโครงการอย่างขยัน 1 โครงการ

6. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชารายปีหรือรายภาคและหน่วยการเรียนรู้ที่จัดทำ กำหนดเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้สอน

2) การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน โดยคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. การจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น การบูรณาการ โครงการ องค์กรความรู้จากกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นต้น

2. จัดกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดตามธรรมชาติและความสามารถ ความต้องการของผู้เรียนและชุมชน เช่น ชมรมทางวิชาการต่างๆ เป็นต้น

3. จัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการทำประโยชน์ต่อสังคม เช่น กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี เป็นต้น

4. จัดกิจกรรมประเภทบริการด้านต่างๆ ฝึกการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

5. การประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นระบบ โดยให้ถือว่าเป็นเกณฑ์การประเมินผลการผ่านช่วงชั้นเรียน

3) การกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

สถานศึกษาต้องร่วมกับชุมชนกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่สถานศึกษาจะกำหนดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น สามารถกำหนดขึ้นได้ตามความต้องการ โดยให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นที่จะต้องมีปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมดังกล่าวให้แก่ผู้เรียน เพิ่มจากที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระ

การเรียนรู้ต่างๆในแต่ละภาคเรียนหรือปีการศึกษา ครูผู้สอนต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลรวมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยเป็นการประเมินเชิงวินิจฉัย เพื่อการปรับปรุงพัฒนาและการส่งต่อ ทั้งนี้ควรประสานสัมพันธ์กับผู้เรียน ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้อง ร่วมกันประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รายปี / รายภาค

ในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลรวมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เพื่อทราบความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียน สถานศึกษาจะได้นำไปกำหนดแผนกลยุทธ์ในการปรับปรุงพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เป็นที่ปฏิบัติตามที่สถานศึกษากำหนด

แนวทางการวัดและประเมินผลด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เป็นที่ปฏิบัติตามที่สถานศึกษากำหนด

4) การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจและความต้องการของผู้เรียน โดยให้ผู้สอนนำกระบวนการวิจัยมาผสมผสานหรือบูรณาการใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สามารถใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติ เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนแก้ปัญหาหรือพัฒนาและการรายงานผลการเรียนรู้และนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

5) การกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงาน

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักสำคัญ ในการให้ทุกส่วนทุกฝ่ายในสังคมมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา และกระจายอำนาจ การศึกษาลงไปยังท้องถิ่นโดยตรง โดยเฉพาะทางสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้จัดการเรียนการสอน ดังนั้นเพื่อให้ผลผลิตทางการศึกษา คือ ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดและสอดคล้อง กับความต้องการของชุมชนและสังคม จำเป็นต้องมีระบบการกำกับ ติดตาม ประเมินและ รายงานผลการศึกษามีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทุกกลุ่มทุกฝ่ายมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ในการจัดการศึกษา เห็นความก้าวหน้าปัญหาอุปสรรค ตลอดจนให้ความร่วมมือช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนการวางแผนและดำเนินงานการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพอย่างแท้จริง

การกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงานผลการจัดการศึกษาเป็นกระบวนการที่เป็น กลไกหนึ่งของการประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นที่ปฏิบัติตามที่มาตรฐานกำหนด โดยต้องมีการ ดำเนินการที่เป็นระบบเครือข่าย ครอบคลุมทั้งหน่วยงานภายในและภายนอกกระทรวงตั้งแต่

ระดับชาติ เขตพื้นที่และสถานศึกษา ในรูปแบบของคณะกรรมการที่มาจากบุคคลทุกระดับ และทุกอาชีพ ในการกำหนดดูแลและประเมินผลต้องมีการรายงานทุกระดับให้ทุกฝ่าย ทั้งประชาชนทั่วไปทราบ เพื่อค้นหาแนวทางร่วมกันพัฒนาคุณภาพต่อไป

เพื่อให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษามีคุณภาพอย่างแท้จริงต้องมีการประเมินผล การจัดการศึกษา ทั้งระดับชาติ เขตพื้นที่และสถานศึกษา(กรมวิชาการ. 2544 : 27-34)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

กิตติพิศ ศิริสูตร (2538 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การนำภูมิปัญญาชาวบ้าน มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้าน มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์อำเภอ และประชาชนชาวบ้าน เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละและวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาคือ ครูผู้สอนส่วนใหญ่ขาดงบประมาณและขาดเอกสาร ในการค้นคว้า ผู้บริหารโรงเรียนและศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนา หลักสูตรระดับท้องถิ่น การแก้ไขปัญหาคือ การจัดประชุมอบรมให้มีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร

ฉวีวรรณ พุณนาผล (2538 : บทคัดย่อ) ได้จำวิจัย เรื่อง สภาพและปัญหาการใช้ หลักสูตรในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรไม่เพียงพอ งบประมาณไม่เพียงพอและได้มา ลำช้า เอกสารหลักสูตรไม่เพียงพอ สิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอ ครูขาดความรู้ ด้านหลักสูตร การทำแผนการสอน การสร้างเครื่องมือทดสอบ วิธีสอน การผลิตและใช้สื่อ ขาดการนิเทศที่เป็นระบบ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการนิเทศและบุคลากร ไม่เห็นความสำคัญ

ชาติชาย ทองเหลี่ยม (2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การศึกษาการปฏิบัติ

การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยสอบถามผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 103 คน ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติงานโดยภาพรวมและรายองค์ประกอบอยู่ในระดับปานกลาง ผู้บริหารโรงเรียนมีประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่งแตกต่างกัน ปฏิบัติงานการใช้หลักสูตรโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน แต่รายองค์ประกอบแตกต่างกัน

รัชชชัย นาจำปา (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การศึกษาการใช้หลักสูตรในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุทัยธานี

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุทัยธานี ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนจากโรงเรียน 21 โรงเรียน ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาด้านการดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้ปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น ครูขาดความรู้และทักษะการพัฒนาหลักสูตร เทคนิคและวิธีวัดผลแนวใหม่ ครูไม่สอนตามแผนการสอนและมีภาระงานมาก

นำส่ง ทรงวิวัฒน์สิน (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์

ผลการศึกษาพบว่า

1. ในการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยส่วนรวมงานที่ได้ดำเนินการไปแล้ว คือ การพัฒนาส่งเสริมความรู้ความสามารถของครู งานที่กำลังดำเนินการ คือ การปรับรายละเอียดของเนื้อหารายวิชาต่างๆ และงานที่ยังไม่ได้ดำเนินการ คือ การจัดทำคำอธิบายรายวิชา / รายวิชาเพิ่มขึ้นใหม่
2. ในโรงเรียนขนาดเล็ก งานที่ดำเนินการไปแล้วและกำลังดำเนินการ คือ การปรับรายละเอียดของเนื้อหาวิชาต่างๆ และส่วนใหญ่ที่ยังไม่ได้ดำเนินการ คือ การจัดทำคำอธิบายรายวิชา รายวิชาเพิ่มขึ้นใหม่ โดยในรายชื่อที่ดำเนินการไปแล้วมากที่สุด คือ นิเทศภายในเพื่อพัฒนาคุณภาพ แผนการสอน / สื่อ / กิจกรรม และกำลังดำเนินการมากที่สุด คือ โรงเรียนมีรายวิชาที่ดำเนินการปรับรายละเอียดของเนื้อหาวิชา แล้วนำมาใช้ในการเรียนการสอน อบรมสัมมนาการเรียนการสอน
3. ในโรงเรียนขนาดกลาง งานที่ดำเนินการไปแล้ว คือ การพัฒนาและส่งเสริมความรู้ ความสามารถของครู กำลังดำเนินการ คือการปรับรายละเอียดของเนื้อหาวิชาต่างๆ

และส่วนใหญ่ที่ยังไม่ได้ดำเนินการ คือ การจัดทำคำอธิบายรายวิชา / รายวิชาเพิ่มขึ้นใหม่ โดยในรายชื่อที่ดำเนินการไปแล้วมากที่สุด คือ ประชุมชี้แจง อบรมสัมมนาการเรียนการสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และกำลังดำเนินการมากที่สุด คือ จัดบรรยายภาคที่เอื้อและสนับสนุนต่อการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

4. ในโรงเรียนขนาดใหญ่ งานที่ดำเนินการไปแล้ว คือ การพัฒนาและส่งเสริมความรู้ ความสามารถของครู กำลังดำเนินการ คือ การปรับรายละเอียดของเนื้อหารายวิชาต่างๆ และส่วนใหญ่ที่ยังไม่ได้ดำเนินการ คือ การจัดทำคำอธิบายรายวิชา / รายวิชาเพิ่มขึ้นใหม่ โดยในรายชื่อที่ดำเนินการไปแล้วมากที่สุด คือ ประชุมชี้แจง อบรมสัมมนาการเรียนการสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และกำลังดำเนินการมากที่สุด คือ มีการสอดแทรกเนื้อหาที่ชี้ให้เห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคล มรดกทางวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น

ปณิดา ศรีทธาพิทักษ์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสงขลา โดยสอบถามผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 132 คน ผลการวิจัยพบว่า ระดับปัญหาการปฏิบัติงานโดยภาพรวมและรายองค์ประกอบ อยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่งต่างกัน โดยภาพรวมและรายองค์ประกอบไม่แตกต่างกัน

ปราโมทย์ รินทราช (2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้หลักสูตรของโรงเรียนมัธยมศึกษาปี พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) สังกัดกรมสามัญศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนยางตลาดวิทยาคาร อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยการสอบถามและสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้างานแผนงาน หัวหน้างานโสตทัศนศึกษาและหัวหน้าหมวดวิชา 11 หมวดวิชา ผลการวิจัยพบว่า ด้านการเตรียมความพร้อมของโรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้นักเรียน ครู และผู้ปกครองทราบ มีการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก โดยจัดทำแผนปฏิบัติงาน จัดตั้งคณะกรรมการด้านวิชาการเพื่อร่างหลักสูตร ด้านการบริหารหลักสูตร โรงเรียนมีคณะกรรมการเกี่ยวกับการวางแผนของโรงเรียนที่สนองหลักการและจุดหมายของหลักสูตร มีการกระจายอำนาจให้บุคลากรทุกฝ่าย ทุกคน ทุกหมวดวิชา ด้านการเรียนการสอน โรงเรียนได้ดำเนินการตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ ได้จัดทำจุดประสงค์การเรียนการสอนและแผนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนและสอดคล้องกับหลักสูตร

พชณี บุระพันธ์ (2538 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11 กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้บริหาร และหัวหน้ากลุ่ม/หมวดวิชา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการแจกแจงความถี่ และหาร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า ในการดำเนินการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน จึงดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร และไม่มีการปรับรายละเอียดของเนื้อหาจึงยึดเนื้อหาในหลักสูตรแม่บทในการสอน รวมทั้งไม่มีการปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนแต่ใช้สื่อการเรียนการสอนเดิมที่มีอยู่ สำหรับปัญหาที่พบส่วนใหญ่ได้แก่ เอกสารการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นไม่เพียงพอ ครูไม่มีความรู้และขาดทักษะในการดำเนินการจัดทำหลักสูตร

เพ็ญจันทร์ ธนาวิภาส (2536 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาของการพัฒนาหลักสูตร โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา โดยสอบถามผู้บริหารและหัวหน้ากลุ่ม/หมวดวิชา ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่พบได้แก่ ความไม่พร้อมของโรงเรียนด้านบุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณไม่เพียงพอ ขาดความรู้ความเข้าใจในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขาดข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งทรัพยากรท้องถิ่นและขาดความรู้และทักษะในการนิเทศ ด้านการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น โรงเรียนส่วนใหญ่ส่งเสริมและดำเนินการโดยปรับกิจกรรมการเรียนการสอน ปรับหรือเพิ่มเติมเนื้อหา ปรับสื่อจัดทำสื่อใหม่ ทุกลักษณะมีการดำเนินการ ยกเว้นการจัดทำเนื้อหา/รายวิชาใหม่ โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้ดำเนินการ เนื่องจากขาดแหล่งค้นคว้าทางวิชาการ ขาดผู้แนะนำแนวทางและขาดเอกสารในการค้นคว้า ครูไม่มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

รัชนีวัลย์ จุลบาท (2539 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการจัดทำหลักสูตรระดับท้องถิ่นกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ คือ วิทยากรไม่เพียงพอ คณะกรรมการขาดความรู้ความเข้าใจในขั้นตอน

หลักสูตรระดับท้องถิ่น ขาดงบประมาณในการสนับสนุน ศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ไม่สามารถออกนิเทศก์ติดตามผลการจัดทำหลักสูตรระดับท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

ลมัยพร แห่่งหล้า (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนมีการพัฒนาหลักสูตร โดยการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาวิชาปรับและเลือกใช้สื่อและพัฒนาสื่อขึ้นมาใหม่ วิธีที่มีการพัฒนามากที่สุด คือ การปรับกิจกรรมการเรียนการสอนโดยวิธีการ คือ ศึกษาจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม คาบเวลา และจัดทำแผนการสอน ปัญหาที่พบ คือ ครูสอนหลายวิชา มีภาระงานมาก ขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาหลักสูตรและงบประมาณมีไม่เพียงพอ แนวทางการแก้ไข คือ จัดอบรมให้ความรู้แก่ครูผู้สอน สนับสนุนด้านงบประมาณและลดภาระงานของครูผู้สอน

การสนับสนุนส่งเสริมของโรงเรียน ปัญหาที่พบคือ บุคลากรมีน้อยและขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาหลักสูตร งบประมาณมีไม่เพียงพอ แนวทางการแก้ไข คือ ให้ความรู้เรื่องการพัฒนาหลักสูตรแก่ครูผู้สอนและสนับสนุนด้านงบประมาณ

สมศักดิ์ บุญดีกุล (2539 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกองการศึกษา มูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกองการศึกษา มูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ประชากรได้แก่ ผู้บริหารและ ผู้ช่วยผู้หารฝ่ายวิชาการ โรงเรียนและครูปฏิบัติการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและหาค่าร้อยละ

ปัญหาที่พบ คือ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องหลักสูตรและวิธีการสอน การนำข้อมูลของครูและนักเรียนมาใช้เทคนิคและทักษะในการประชาสัมพันธ์ การจัดทำรายวิชาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ไม่เข้าใจบทบาทและหน้าที่ในการปฏิบัติงานด้านหลักสูตร ขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในนวัตกรรมใหม่ๆที่จะแนะนำบุคลากรเพื่อการนิเทศ ติดตามและประเมินผลโดยเฉพาะ ขาดครูที่มีวุฒิ ทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และภาษาอังกฤษ ขาดการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับวิทยากร และแหล่งค้นคว้าเอกสารทาง

วิชาการและสื่ออุปกรณ์ในการสอน ไม่สามารถจัดกลุ่มนักเรียนที่เลือกเรียนวิชาใดวิชาหนึ่ง มากเกินไป จัดวิชาเลือกเสรีไม่สอดคล้องกับความรู้ ความสามารถและความถนัดของครูผู้สอน จัดกิจกรรมไม่สนองครบถ้วนตามหลักสูตรที่กำหนด การวางแผนในการจัดกิจกรรมไม่ดีพอ สิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอ

สมหมาย อุ่นเจริญ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหา การนำหลักสูตรไปใช้ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด โดยสอบถามผู้บริหารโรงเรียน และครูจำนวน 412 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีปัญหาในการนำหลักสูตรไปใช้ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า ด้านวัสดุอุปกรณ์มีปัญหาในระดับมาก ส่วนด้านหลักสูตรและตำราเรียนด้านบุคลากร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและด้านการวัดผลประเมินผลอยู่ในระดับ ปานกลาง

อุษดี ม่วงมณี (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเรื่อง การศึกษา สภาพการดำเนินงานหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสกลนคร ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า

1. ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานหลักสูตรท้องถิ่นตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาการใน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสกลนคร ได้แก่ มีปัญหาด้านขาดแคลนงบประมาณและบุคลากรในการดำเนินงาน บุคลากรขาดความรู้และความเข้าใจในหลักสูตรท้องถิ่น นักเรียนและชุมชนให้ความสำคัญกับวิชาสามัญมากกว่าความรู้ในหลักสูตรท้องถิ่น ของตนเอง ขาดการจัดระบบสารสนเทศระบบหลักสูตรท้องถิ่น ขาดการนิเทศติดตามผล อย่างต่อเนื่องขาดสื่อการเรียนการสอน และขาดการประสานงานกับแหล่งความรู้ในท้องถิ่น

2. ความต้องการเกี่ยวกับการดำเนินงานหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสกลนคร ได้แก่ จัดให้มีการสนับสนุนบุคลากร จัดให้มีงบประมาณการฝึกอบรม จัดให้มีการฝึกอบรมในวัดกรรม จัดให้มีสื่อเทคโนโลยี ในท้องถิ่น จัดให้มีตัวอย่างหลักสูตรท้องถิ่น และจัดให้มีการนิเทศติดตาม

4.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

การิสัน (Corison 1992 : Abstract) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความต้องการของครูในการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่ต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอน โดยการร่วมมือกับบุคลากร ชุมชน นักเรียน และงานด้านธุรการ ครูต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมมากที่สุดเมื่อพวกเขามีส่วนร่วมมากที่สุด เมื่อพวกเขาเข้าใจชัดเจนมีความชำนาญ ไม่มีความแตกต่างด้านขนาดของโรงเรียนและจำนวนผู้ต้องการเข้ามามีส่วนร่วม สามารถให้ข้อชี้แนะได้ว่า ผู้บริหารต้องพิจารณาถึงเหตุการณ์ที่จำเป็น ความชำนาญของครูและสนับสนุนการตัดสินใจของครู เมื่อครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ผู้บริหารควรแนะนำให้ครูเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรและการสอนและผลงานจะชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จของครู ผู้บริหารควรจะขอความคิดเห็นจากครูทั้งทางด้าน: ข้อมูล ความคิดและคำแนะนำเพื่อนำเสนอต่อชุมชน ผู้บริหารส่วนใหญ่ควรขอข้อมูลจากครูเพื่อให้เกิดผลต่อนักเรียนและการทำงาน ถ้าผู้บริหารต้องการให้ครูเข้าไปมีส่วนร่วมมากขึ้น ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูได้รับการฝึกอบรมอยู่เสมอๆ โดยทั่วๆ ไปครูต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครูหลายคนแสดงให้เห็นว่าพวกเขาต้องการออกความคิดเห็นแต่ไม่ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

มูโคโบโต (Mukoboto 1982 : Abstract) ได้ศึกษารูปแบบการวางแผนหลักสูตรในประเทศแซมเบีย เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และผลกระทบในบางด้านของระบบการจัดการศึกษา มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ

1. เพื่อชี้ให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษาในบทบาทที่นำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา
2. เพื่อบ่งชี้ถึงบทบาทของครู นักเรียน ชุมชน ประชาชนและผู้นำทางการศึกษาในกระบวนการของหลักสูตร
3. เพื่อกำหนดนโยบายการมีส่วนร่วมของกลุ่มบุคคล ที่มีความสนใจในการออกแบบหลักสูตร
4. เพื่อกำหนดว่า ควรจะมีกลุ่มใดบ้างในการมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมหลักสูตร
5. เพื่อสรุปความเห็นด้านต่างๆ เกี่ยวกับการออกแบบหลักสูตรที่สอดคล้องกับระเบียบข้อสังเกตและบทบาทที่ต้องการในกระบวนการหลักสูตร

ผลการวิจัยพบว่า

1. บทบาทที่กำหนดโดยรัฐบาล ไม่สอดคล้องกับบทบาทของกลุ่มต่างๆ ในทางปฏิบัติในการออกแบบหลักสูตร
2. กลุ่มบุคคลต่างๆ ในการสำรวจ ต้องการมีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตร ในทุกระดับการศึกษา
3. กลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นว่า ครูและผู้นำทางการศึกษาควรจะได้รับผิดชอบ ในการสร้างหลักสูตร และการตัดสินใจเลือกใช้หลักสูตร โดยอาศัยข้อมูลจากผู้เรียน และชุมชน

ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า ควรมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการบริหารหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการต่างๆ จัดให้มีการพัฒนาทางบุคลากรอย่างต่อเนื่องและ มีการพัฒนาชุมชนด้านการพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งการปฏิรูปการศึกษา

เมอร์ริล (Merrill 1992 : Abstract) ได้ศึกษา ปัจจัยด้านองค์กรและสิ่งแวดล้อม ที่มีอิทธิพลต่อการปฏิรูปหลักสูตร กรณีศึกษาในการปรับปรุงโรงเรียนในเขตอำเภอ พบว่า ในการเปลี่ยนแปลงพัฒนาหลักสูตร จะต้องคำนึงถึงปัจจัยองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่

1. ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ
2. ลักษณะของเขตพื้นที่ของโรงเรียน
3. ปัจจัยในระดับโรงเรียน
4. ปัจจัยสิ่งแวดล้อมนอกโรงเรียน

และยังพบว่า การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรในโรงเรียนชานเมืองอาศัยปัจจัยต่างๆ เช่น ประวัติชุมชน ลักษณะของชุมชน การเมือง ประสิทธิภาพของครู การสนับสนุน จากหน่วยงานต่างๆ และวัฒนธรรมของโรงเรียน

ยูเนสโก (ประวิทย์ มาตีประเสริฐ, 2536 : 35 ; อ้างอิงจาก UNESCO, 1978 : 66) ได้สรุปการใช้ปัญหาการใช้หลักสูตรของบางประเทศในทวีปเอเชีย ซึ่งได้แก่ ประเทศ ออสเตรเลีย บังกลาเทศ อินเดีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และศรีลังกาพบว่า ปัญหาการใช้หลักสูตรเป็นปัญหาเกี่ยวกับการขาดการประสานงานที่ีระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับการนำหลักสูตรไปใช้ ผู้บริหารระดับต่างๆ ไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง หลักสูตร และขาดการติดตามผลการใช้หลักสูตรของครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมครู เกี่ยวกับหลักสูตรขาดประสิทธิภาพ ขาดแคลนเอกสารหลักสูตร ตำราเรียนไม่ทันสมัย ขาดแคลนหนังสืออ่านประกอบ ประการสุดท้ายคือ ศูนย์พัฒนาหลักสูตรขาดการวางแผน

ที่ดีในการนำหลักสูตรไปใช้

แวง (Wang 1992 : Abstract) ได้ศึกษาแนวความคิดและความต้องการของกลุ่มต่างๆ 6 กลุ่ม ที่มีสิทธิตามรัฐธรรมนูญต่อการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้านการศึกษาในได้หวัน

ผลการวิจัยพบว่า การตัดสินใจในกิจกรรมทางการศึกษาไม่เป็นเพียงความรับผิดชอบของรัฐบาลหรือฝ่ายบริหารแต่เพียงฝ่ายเดียว จะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคคลหลายฝ่าย ซึ่งประกอบด้วย หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน และความต้องการของชุมชน ซึ่งจะต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการศึกษา อันจะมีผลต่อคุณภาพในการจัดการศึกษา

ไวซ์ด้า (Gwaizda 1988 : Abstract) ได้ศึกษาเรื่องสิ่งที่เข้าใจว่ามีอิทธิพลต่อหลักสูตรของโรงเรียนของรัฐโอไฮโอ ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคล และองค์ประกอบอื่นๆที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดรายวิชาจุดประสงค์ และวิธีการของหลักสูตรของโรงเรียนรัฐบาลโอไฮโอ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาด้านการอาชีพ ผลการวิจัยพบว่า

1. ในการตัดสินใจในด้านเนื้อหาสาระ ต้องคำนึงถึงมาตรฐานขั้นต่ำที่รัฐกำหนด รวมทั้งหน่วยงานกลางและคณะกรรมการการศึกษาของท้องถิ่น

2. คณะกรรมการ หลักสูตร แบบเรียนและผู้เรียน มีอิทธิพลต่อการจัดรูปแบบและวิธีการเรียนการสอน

3. รูปแบบและวิธีการจัดการเรียนการสอนให้ขึ้นอยู่กับมติตัดสินใจเลือกของครูตามทักษะ ความสามารถของครูและวัสดุอุปกรณ์ตามลำดับ

ผู้วิจัยได้สรุปว่า ไม่มีบุคคลใดหรือกลุ่มใดเป็นผู้รับผิดชอบต่อการตัดสินใจด้านหลักสูตรดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องกำหนดให้มีผู้ที่จะกำกับดูแลด้านหลักสูตร โดยเฉพาะรวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหลายต้องตระหนักในการรับผิดชอบในการส่งเสริมสนับสนุนร่วมกันด้วย

อิงลิช และสเตฟฟี (สายสวาสต์ วิไลกุล. 2537 : 69 ; อ้างอิงจาก English and Steffy. 1983 : 29-32) ได้ศึกษาความแตกต่างระหว่างการสร้างหรือการออกแบบหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ พบว่า การวางแผนออกแบบการสร้างหลักสูตรกับการนำหลักสูตรไปใช้ในการเรียนการสอนนั้นมีความแตกต่างกัน การสร้างหลักสูตรนั้นเป็นการทำเพื่อให้

การเรียนการสอนดำเนินไปตามเป้าหมาย ซึ่งองค์ประกอบหลายประการอาจจะยังไม่สัมพันธ์กันเต็มที่ ส่วนการนำหลักสูตรไปใช้นั้นจะต้องสัมพันธ์กับการบริหารหลักสูตร จะต้องมีการจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน

เฮกา (Hega 1992 : Abstract) ได้ศึกษาความพร้อมเพียงในการให้ความร่วมมือในการศึกษาของสวีตส์ การเปลี่ยนแปลงนโยบายระดับภูมิภาคและการประสานงานของพวกเขา ความร่วมมือด้านนโยบาย นโยบายด้านการศึกษาพบว่า นโยบายทางการศึกษา ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในแต่ละภูมิภาคแต่ละท้องถิ่นเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม และการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ซึ่งแต่ละท้องถิ่นไม่เหมือนกัน แต่มีลักษณะเด่นเฉพาะสำคัญ 2 ประการ

1. นโยบายจะต้องสัมพันธ์กับนโยบายของรัฐระดับประเทศ
2. มีทั้งการกระจายอำนาจและรวมอำนาจขึ้นอยู่กับประชาชนและชุมชน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University